

MITĖNIŠKIŲ AIDAI

2025 m. balandis, Nr. 4

ISSN 3030-2129

Laikraščio leidėjai: Raimundas Volbergas ir bendraminčiai

Šventos Velykos 1- 2 psl.	Didžioji schizma 2 -4 psl.	Paminėjimas 5 – 10 psl.	Fotoreportažas. Viešas kreipimasis 11 psl.	Juozapo Montvilos antkapio paslaptis 12 psl.	Raštai. Atviras kreipimasis 13 psl.	Sukaktys. Alex Montwill - šachmatininkas 14 – 16 psl.	Istorinių įvykių sūkuriuose. Černobylio avarija 17 psl.	Įvairė- nybės 18 psl.
---------------------------------	----------------------------------	----------------------------	--	--	--	--	--	-----------------------------

ŠVENTOS VELYKOS – JĖZAUS KRISTAUS PRISIKĖLIMO ŠVENTĖ

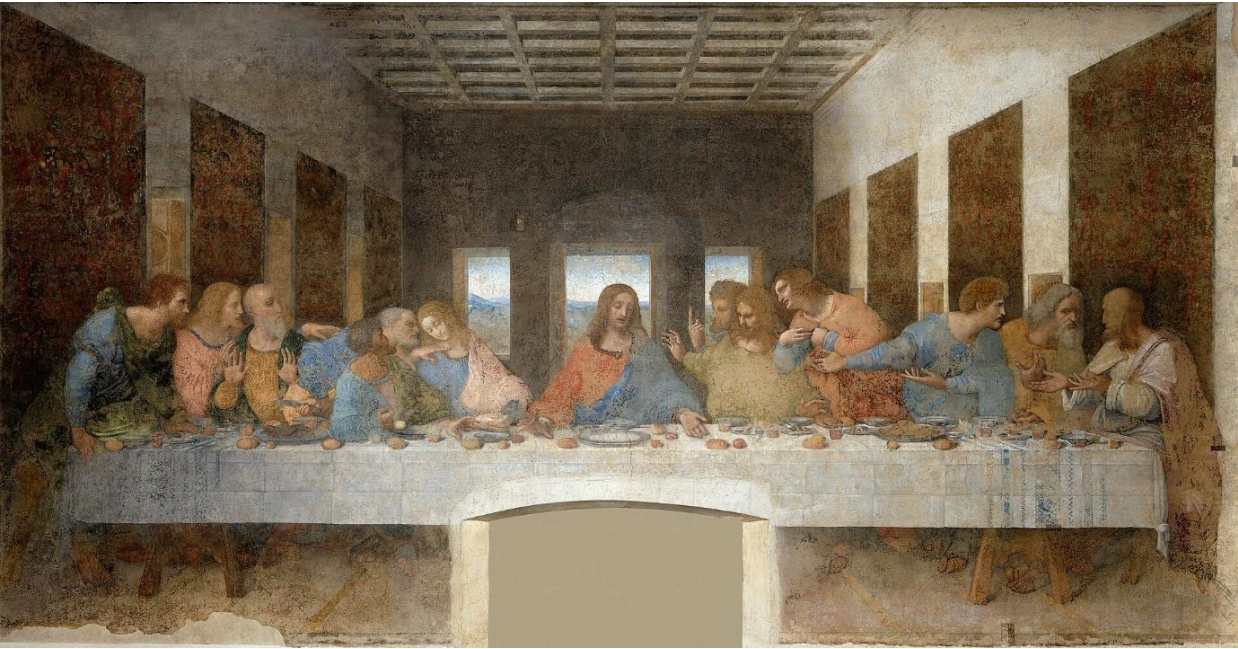
Rafaelis, Kristaus Prisikėlimas, 1499-1502, <https://masp.org.br/acervo/obra/ressurreicao-de-cristo>

Šv. Velykos - tai pati reikšmingiausia ir seniausia krikščionių kilnojama šventė, kitaip nei Šv. Kalėdos, Žolinė, Trys Karaliai. Nuo Šv. Velykų datos priklauso ne tik Gavėnios pradžia, bet ir Viešpaties žengimo į dangų (Šeštinių)¹, Šventosios dvasios atsiuntimo (Sekminių)², Švč. Kristaus Kūno ir Kraujo (Devintinių)³, Švenčiausios Trejybės⁴, Švč. Jėzaus širdies⁵, Švč. Mergelės Marijos, Bažnyčios Motinos⁶, Nekaltosios Švč. Mergelės Marijos Širdies⁷ švenčių datos.

Šv. Velykų data nustatoma remiantis Mėnulio ir Saulės kalendoriais (apie juos rašyta „Mitėniškių aidų“ 2-jame numeryje). Vakarų krikščionių bažnyčiose Šv. Velykos švenčiamos pagal Grigaliaus kalendorių - pirmą Mėnulio pilnaties sekmadienį po pavasario lygiadienio⁸. Taigi, anksčiausia Šv. Velykų data Vakarų krikščionims gali būti kovo 22 diena, o vėliausia – balandžio 25 diena. Rytų krikščionių bažnyčiose, kur vis dar naudojamas Julijaus kalendorius, kovo 21 dieną atitinka Grigaliaus kalendoriaus balandžio 3 diena. Taigi Rytų krikščionių bažnyčios Šv. Velykas švenčia anksčiausiai – balandžio 4 dieną, o vėliausiai – gegužės 8 dieną.

Skirtingomis datomis Šv. Velykų šventimas turi labai gilią šaknį. Dar II amžiuje prieš Kristų Rytų ir Vakarų krikščionių nuomonės dėl Šv. Velykų šventimo išsiskyrė. Kilo klausimas, ar krikščionys turėtų švęsti Velykas tą pačią dieną, kuri Šventajame rašte įvardijama kaip Kristaus prisikėlimo arba Pesacho (Perėjimo, Neraugintos duonos, išvadavimo iš Egipto nelaisvės)⁹ dieną ar, visgi, Šv. Velykų data turėtų būti kintanti: taip, kad Velykos visada būtų sekmadienį. Rytų krikščionių bažnyčios buvo už tai, kad Velykos turėtų būti švenčiamos Kristaus prisikėlimo dieną, o Vakarų bažnyčios labiau akcentavo pirmąją savaitės dieną (arba dieną po šabo), kai moteris atrado tuščią kapą ir sužinojo apie Kristaus prisikėlimą¹⁰. Buvo nutarta Šv.

kalendoriaus mėnesių trukmės yra tokios pat kaip Julijaus kalendoriaus. Metai, dalinami iš 100, nėra keliamųjų metų, išskyrus tuos metus, kurių likutis yra 200 arba 600, padalijus iš 900: pavyzdžiui, 2000 ir 2400 metai yra keliamieji metai, kaip ir Grigaliaus kalendoriuje. Dėl to datos nuo 1600 m. kovo 1 d. iki 2800 m. vasario 28 d. sutapo su Grigaliaus kalendoriaus datomis¹². Naujajį Julijaus kalendorių naudoja nuo 1924 metų kovo 10/24 d. Konstantinopolio, Kipro, Graikų, nuo 1924 spalio 1/14 d. Lenkijos, Rumunijos, 1928 m. spalio 1/14 Aleksandrijos ir Antiochijos, nuo 1937 m. balandžio 12 d. Albanijos, nuo 1968 m. gruodžio 20 d. Bulgarijos ir 2023 m. rugsėjo 1 d. Ukrainos stačiatikių ortodoksų¹³ ir Ukrainos graikų katalikų

Leonardo da Vinci, Paskutinė Vakarienė, 1495 -1498, <https://cenacolovinciano.org/en/>

Velykas švęsti sekmadienį, nors šventimo laikas buvo neteisingas astronominiu požiūriu¹¹. Šv. Velykos laikui bėgant galėjo persikelti į vasaros laiką (žr. „Mitėniškių aidų“ Nr. 2). Norint to išvengti, buvo padaryta kalendoriaus reforma – Julijaus kalendorius buvo pakeistas Grigališkuoju, tačiau Rytų bažnyčios liko prie Julijaus kalendoriaus iki pat XX a.

1923 m. serbų matematikui, geofizikui, astronomui, dangaus kūnų mechanikui Milutinui Milanković (1879-1958) pasiūlius Naujajį Julijaus kalendorių, ortodoksų (stačiatikių) bažnyčios palaipsniui pereina prie Naujojo Julijaus kalendoriaus. Jis yra skirtas pakeisti Julijaus kalendoriumi paremtą bažnytinį kalendorių, kurį naudojo Rytų bažnyčios. Patikslinto Julijaus

bažnyčios¹⁴. Šiuo metu naujajį Julijaus kalendorių naudoja 11 ortodoksų bažnyčių, tarp kurių ir Amerikos, Čekijos ir Slovakijos, Ekumeninis Konstantinopolio patriarchatas, tačiau dar nemažai ortodoksų bažnyčių (Graikų ortodoksų patriarchatas Jeruzalėje, Gruzijos, Serbijos, Rusijos, Makedonijos, Lenkijos) naudoja Julijaus kalendorių.

Šiemet, 2025 metais, pavasario lygiadienis stojo 2025 m. kovo 20 d. (ketvirtadienį) ryte – 11 val. 01 min. Lietuvos laiku¹⁵. 2025 metais tiek Vakarų, tiek Rytų krikščionys švęs Šv. Velykas tą pačią balandžio 20 d., nes 2025 metais Šv. Velykų data tiek pagal Julijaus, tiek ir Grigaliaus kalendorius sutampa^{16,17}, o judėjai (žydai) Pesachą švęs 2025 m. balandžio 12 – 20 d.

¹ Kristaus žengimas į dangų, [LK.katalikai.lt::](https://www.katalikai.lt/)
² Šventosios dvasios atsiuntimas, [LK.katalikai.lt::](https://www.katalikai.lt/)
³ Švč. Kristaus Kūnas ir Kraujas, [LK.katalikai.lt::](https://www.katalikai.lt/)
⁴ Švenčiausioji Trejybė, [LK.katalikai.lt::](https://www.katalikai.lt/)
⁵ Švč. Jėzaus širdis, [LK.katalikai.lt::](https://www.katalikai.lt/)
⁶ Švč. Mergelės Marijos, Bažnyčios Motinos, [LK.katalikai.lt::](https://www.katalikai.lt/)
⁷ Nekaltoji Švč. Mergelės Marijos širdis [LK.katalikai.lt::](https://www.katalikai.lt/)
⁸ Liturginis kalendorius, [LK.katalikai.lt::](https://www.katalikai.lt/)

⁹ [Pesachas - Visuotinė lietuvių enciklopedija](#)
¹⁰ [Kodėl krikščionys Velykas švenčia atskirai? | tv3.lt](#)
¹¹ [Kodėl krikščionys Velykas švenčia atskirai? | tv3.lt](#)
¹² Милутин Миланковић. Реформа Јулијанског календара (серб.) // Српска Краљевска Академија Наука и Уметности, књ. XLVII. Посебна издања, Науке природне и математичке, књ. 11. — 1923. —1—52 psl.
¹³ <https://life.pravda.com.ua/society/2023/05/24/254439/>

¹⁴ <https://ugcc.ua/data/istorychne-rishennya-ugkts-v-ukrayni-perehodyt-na-novyj-kalendar-2056/>
¹⁵ Pavasario lygiadienis, [Pavasario lygiadienis 2025 ZONDAS – astronomija.info](#)
¹⁶ Schizmos priežastys, [Visos krikščionių bažnyčios nusprendė 2025 m. Velykas švęsti kartu](#)
¹⁷ [Frequently asked questions about the date of Easter | World Council of Churches](#)

Apařtalas řv. Petras, Piteris Paulas Rubensas, 1610-1612¹⁸

Nors řiemet visi krikřčionys řvęs řv. Velykas kartu tą pačią dieną, tačiau vadins řv. Velykas skirtingais pavadinimais: Pascha (armęjų, lotynų k.), Πάσχα (graikų k.), Pasqua (italų k.), Pascua (ispanų k.), Pâques (prancūzų k.), Påsk (řvedų k.), Pääsiäinen (suomių k.), Easter (anglų k.), Ostern (vokiečių k.), Великдень (ukrainiečių), Вялікдзень (baltarusių), Wielkanoc (lenkų) Velikonoce (čekų), Velikanoč (slovęnų), Lieldienas (latvių) ir řinoma Velykos (lietuvių k.). Lietuvių kalbos řodžio „Velykos“ etimologija sietina su daugelio slavų kalbų, išskyrus rusų, řiai řventeį įvardyti vartojamu řodžių junginiu, kurio reikřmę yra didžioji diena/naktis.

Dr. Judita Puiřo

DIDYSIS VELYKŲ TRIDIENTIS

Didysis Ketvirtadienis

Didžiojo ketvirtadienio rytą řvenčiamos Chrizmos Miřios, řventinami aliejai, minimas Kunigystės sakramento įsteigimas. Katedrose pašventinti aliejai bus vartojami teikiant Krikřto, Sutvirtinimo, Ligonių patepimo ir Kunigystės sakramentus. Kiekvienam katalikui bent kartą derėtų dalyvauti řiose Miřiose.

Vakare řvenčiamos Paskutinės vakarienes miřios, Eucharistijos ir po garbės himno nustojama groti vargonais ir skambinti varpais, řvenčiausiasis Sakramentas perkeliamas į garbinimo altorių.

Atlaidai už řvč. Sakramento pagarbinimą.

Didysis Penktadienis

Kita viena iš trijų svarbiausių Didžiosios savaitės dienų – Jėzaus Kristaus kančios ant kryžiaus ir palaidojimo diena; vakare řvenčiamos Jėzaus Kristaus kančios pamaldos, pagerbiamas kryžius, řvenčiausiasis Sakramentas perkeliamas į jam skirtą altorių, vadinamąį Jėzaus Kristaus kapą (simbolizuoja Jėzaus Kristaus kūno nuėmimą nuo kryžiaus ir palaidojimą). řią dieną

Laikrařtis visuomenei iš Mitėniřkių dvaro

řv. Miřias aukoja tik popiežius. Daroma kryžiaus kelio procesija.

Atlaidus pelnome už kryžiaus pagerbinimą ar Kryžiaus kelią.

Jėzaus Kristaus skulptūra, řėtos řvč. Trejybės bařnyčioje, nuotrauka kun. R. G. Skrinsko

Jėzaus Kristaus kapo altorius, řėtos řvč. Trejybės bařnyčioje, nuotrauka kun. R. G. Skrinsko

Didysis řeřtadienis

Budėjimo prie Jėzaus Kristaus kapo ir prisikėlimo laukimo diena. Yra řios dalys:

řiburių liturgija: pašventinama ugnis, nuo jos uždegama Velykų řvakė.

řodžio liturgija: po skaitinių uždegamos altoriaus řvakės, giedamas garbės himnas, pradedama groti vargonais ir skambinti varpais.

Mitėniřkių aidai“, 2025 metų balandis, Nr. 4

Krikřto liturgija: řventinamas krikřto vanduo, atnaujinami krikřto pažadai.

Aukos liturgija: řvenčiamos Jėzaus Kristaus prisikėlimo miřios.

Pabaigoje řventinami Velykiniai valgiai. Reikia atsineři krikřto řvakę, indą.

Atlaidai už krikřto pažadų atnaujinimą.

Velykų rytas řėtos řvč. Trejybės bařnyčioje nuotrauka kun. R. G. Skrinsko

Kun. Robertas Gedvydas Skrinskas

DIDŽIOJI SCHIZMA

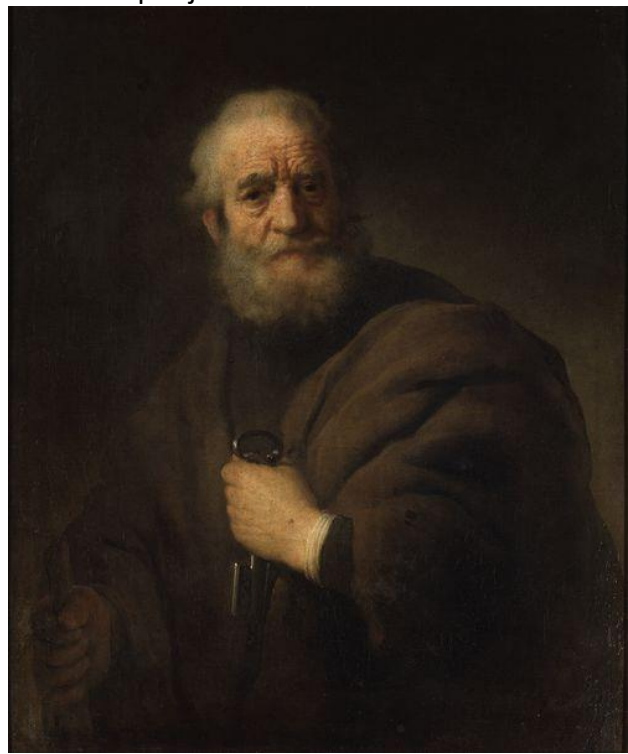
ROMOS KATALIKŲ IR RYTŲ STAČIATIKŲ BAŘNYČIŲ SKILIMAS

Krikřčionybei plintant po Romos imperiją, jau III amžiuje išsiskyrė miestai, kurie buvo apařtaliřkaisiais. Tai Roma, Antiochija, Aleksandrija ir Jeruzalė, kuriuose netrukus po Jėzaus Kristaus nukryžiavimo ir Prisikėlimo apařtalai skleidė krikřčioniřkąį mokymą, vėliau reziduojantys pirmųjų krikřčionių bendruomenių vyskupai, pasižymėję išskirtiniu autoritetu bei tęsiantys apařtaliřkąį tradiciją, vadinti patriarchais (sen. gr. *patriarchēs* – protėvis, giminės pradininkas).

Romos imperatoriui řv. Konstantinui I Didžiajam (306–337) 330 metais Romos imperijos sostinę perkėlus iš Romos į Bizantiją, pavadintą imperatoriaus Konstantino I garbei Konstantinopolį, řis miestas buvo priskirtas prie anksčiau minėtųjų keturių apařtaliřkųjų miestų, o Konstantinopolio vyskupas – vienu iš penkių patriarchų. Netrukus imperatorius, o vėliau ir patriarchas pradėjo skelbti Konstantinopolį **Naująja Roma**. 395 metais imperatorius Teodosijus I Didysis 395 metais padalijo imperiją į Vakarų ir Rytų Romos dalis, kurios atiteko po jo mirties jo sūnums. Vakarinę dalį valdė Honorijus, o Vakarinę – Arkadijus.

¹⁸ <https://www.museodelprado.es/en/the-collection/art-work/saint-peter/191fcaa5-1841-41dd-bcae-939be2f88437>

451 m. Chalkedono susirinkime paskelbus Konstantinopolio patriarchą viršesniu už kitus Rytų Bažnyčios patriarchus, Romos Bažnyčia tam nepritarė. Keletas Konstantinopolio patriarchų nepripažino susirinkime priimtos dieviškosios ir žmogiškosios Jėzaus Kristaus prigimtios dogmos^{19,20}. Chalkedono susirinkime Konstantinopolio patriarchas pagal bažnytinės santvarkos privilegijas buvo prilygintas popiežiaus valdžiai, tačiau Romos viršenybė buvo išsaugota. Popiežius Leonas I Didysis ginčė dėl pirmenybės rėmėsi Evangelija: „Ir Aš tau sakau: tu esi Petras, ir ant šios uolos Aš pastatysiu savo bažnyčią, ir pragaro vartai jos nenugalės. Tau duosiu dangaus karalystės raktus; ką tu suriši žemėje, bus surišta ir danguje, ir ką tu atriši žemėje, bus atrišta ir danguje“ (Mt 16,18-19)²¹ ir palygino popiežių su Šv. Petru. Popiežius teigė, kad Šv. Petras buvo pirmasis tarp apaštalu, todėl popiežius turėjo būti pirmasis tarp vyskupų. Ginčas dėl krikščioniškojo pasaulio primato įtraukė į ginčą Romos imperijos valdovus.

Šv. Petras, Rembrantas, 1632²²

476 metų rugsėjo 4 d. germanų vadas Odoakras (pirmasis barbarų kilmės Italijos karalius 476–493)²³, pašalino iš sosto paskutinį Vakarų Romos imperatorių Romulą Augustulą²⁴ ir, imperatoriaus regalijas nusiuntus į Konstantinopolį, Vakarų Romos imperija žlugo. Mat, vengdamas karo su Rytų Romos imperija, Odoakras atsisakė tituluotis imperatoriumi. Rytų Romos imperatorius Zenonas jį pripažino Italijos karaliumi, tuo tarpu Vakarų Romos imperatoriumi tebelaikė Dalmatijoje gyvenantį Nepotą. Odoakras paliko veikti senatą ir senąją administravimo sistemą, toliau galiojo romėnų teisė ir mokesčių sistema.²⁵ Romos vyskupas, jau ir tada kartais vadintas popiežiumi, nebuvo remiamas pasaulietinių valdovų, bet neprarado Krikščionių bažnyčioje išskirtinumo svarbos

Laikraštis visuomenei iš Mitėniškų dvaro

krikščioniškajame pasaulyje, o Rytų Romos imperija (Bizantija) sugebėjo išlikti.

691-692 metais vykęs Rytų bažnyčios sinodas - Trulo susirinkime (*Secundum Concilium in Trullo*) pritarė Kristaus vaizdavimui mene – buvo pripažinta, kad tokie atvaizdai yra dvasiškai naudingi tikintiesiems ir kad „nuo šiol Kristus, mūsų Dievas, turi būti vaizduojamas žmogaus pavidalu. Rytų Romos imperatoriaus Konstantino IV ediktu 680 metais sušauktasis Konstantinopolio III susirinkimas²⁶ pasmerkė monoteletizmą (krikščionybės srovė, teigianti, kad Jėzus Kristus turi 2 prigimtis ir tik vieną – dieviškąją valią), o jų šalininką popiežių Honorijų I-ąjį po jo mirties ir paskelbė popiežių „prakeiktu eretiku“. Konfliktą paaštrino taip pat ir Fotijaus schizma²⁷. Romos imperijos Vakarinę ir Rytinę dalis ne tik skyrė ne tik atsirandantys teologiniai, bet ekonominiai ir kultūriniai skirtumai. Dar IV a. krikščionių bažnyčioje kilo ginčas: kokia turi būti Krikščionių bažnyčios kalba? Nors Romos imperija buvo daugiatautė ir daugiakalbė, tačiau joje egzistavo dvi oficialios kalbos – lotynų ir graikų. Vakarinėje Romos imperijos dalyje buvo vartota lotynų kalba, o rytinėje imperijos dalyje vyravo graikų. Graikiškai buvo parašytas Naujasis Testamentas, kuris tik IV a. pabaigoje išverstas į lotynų kalbą. Konfliktas tarp Rytų ir Vakarų krikščionių iškilo ir 800 metais, kai Konstantinopolio patriarchas paprieštaravo karūnuoti Karolį Didįjį Romos imperatoriumi ir atskyrė nuo Romos Bažnyčios Ilyrijos provincijas, Sicilijos ir Italijos pietines vyskupijas. Rytų ir Vakarų skilimą paspartino ir IX amžiuje prasidėjęs konfliktas dėl Bizantijos bažnyčios misijų Bulgarijoje bei Kijevo Rusijoje ir kitur bei Švenčiausiosios Trejybės teologijoje - Filioque (lot. ir iš Sūnaus)²⁸. 867 m. Konstantinopolio patriarchas Fotijus (Fitios) ekskomunikavo popiežių Mikalojų I Didįjį (Nicolaus I Magnus), tačiau po kelerių metų 869 m. Bizantijos Imperatorius Bazilijus I Makedonietis atšaukė ekskomuniką ir atkūrė Rytų ir Vakarų Bažnyčių vienybę

Nauji nesutarimai kilo tarp Vakarų ir Rytų krikščionių bažnyčių, kai patriarcho Fotijaus auklėtas Bizantijos imperatorius Leonas VI Išminčius (886-91), nepaisydamas bažnytinių kanonų, vedė ketvirtą kartą. Nors 906 m. popiežius leido Bizantijos imperatoriui tuoktis ketvirtą kartą, nors tai draudė Rytų bažnyčios teisė²⁹, tačiau dėl to didėjo tokiu elgesiu nepatenkintų Romos popiežių ir su juo priverstų sutikti Konstantinopolio patriarchų prieštaraiviai.³⁰

Karoliui Didžiajam pasiskelbus Romos imperatoriumi, nors šį titulą nenutrūkstamai turėjo imperatorius Konstantinopolyje, Karolis Didysis rytiečius pavadino graikais, nors jie save identifیکavo romėnais³¹. Karolis Didysis kaltino Konstantinopolio patriarchą ir tuos, kurie neprideda tikėjimo simboliuje *filioque*, erezija.

Mitėniškų aidai“, 2025 metų balandis, Nr. 4

Šis kaltinimas buvo išreikštas Karolio įsakymu išleistame knygų rinkinyje, *Libri Carolini*³², kuris kritikavo Rytų teologiją. Nors popiežius Leonas III atmetė Karolio Didžiojo poziciją ir jai aktyviai priešinosi, tačiau už Romos ribų *filioque* praktika plito.

1014 metais popiežius Benediktas VIII, kurį į sostą po nuvertimo gražino imperatorius Henrikas II, imperatoriaus prašymu suvienodino apeigas ir pirmąsyk Romoje išpažino *filioque*.

Konstantinopolio imperatorius Leonas III Isauras siekdamas suvienodinti bažnytinius kultus, apriboti vienuolynų įtaką ir sekuliarizuoti jų žemes, uždraudė ikonų garbinimą, 730 metais paskelbė ikonoklazmą (religinių atvaizdų, religinio meno naikinimas). Popiežius Grigalius II pasmerkė šį imperatoriaus sprendimą. Šis konfliktas buvo išspręstas 787 m. Nikėjos II susirinkime, kai vėl buvo leista gerbti šventus paveikslus.

Popiežius Šv. Leonas IX, paveikslas iš <https://de.wikipedia.org>

1049 m. Romos vyskupu, taigi, ir popiežiumi su Vakarų bažnyčios reformas rėmusio Šventosios Romos imperijos imperatoriaus pagalba buvo išrinktas Leonas IX (1002–1054) ir pripažintas Reimso sinodas pripažino universaliąją ir apaštališkąją viršenybę Bažnyčioje (Universalis ecclesiae primas et apostolicus). Jis skelbėsi visos Krikščionių bažnyčios vadovu. Konstantinopolio patriarchas Mykolas I Kerularijus (1000–1059) nebuvo linkęs nusileisti ir pripažinti Romos popiežiaus viršenybę. 1053 m. Mykolas I Kerularijus ėmė atvirai skelbti, kad Vakarų bažnyčios pamatinė tikėjimo dogma, esą Šventoji Dvasia kyla kartu iš Tėvo ir iš Sūnaus, yra klaidinga. Šio mokymo, dar vadinamo Filioque (lot. *filioque* – ir sūnaus), dogma teigia Tėvo ir Sūnaus lygybę. Pasak patriarcho, Šventoji Dvasia kyla tik iš Tėvo.

¹⁹ Bažnyčios skilimas

<https://www.vle.lt/straipsnis/baznycios-skilimas/>

²⁰ <https://www.maldos.lt/kas-yra-chalkedono-susirinkimas/>

²¹ <https://www.charity.lt/biblija/temos/?s=Petrai+tu+esi>

²² <https://collection.nationalmuseum.se/sv/collection/item/18352/>

²³ <https://www.vle.lt/straipsnis/odoakras/>

²⁴ <https://www.vle.lt/straipsnis/romulas-augustulas/>

²⁵ Visuotinė lietuvių enciklopedija.

²⁶ Visuotinė lietuvių enciklopedija

²⁷ <https://www.bernardinai.lt/2014-06-30-romas-juknelevicius-tad-eikite-ir-padarykite-mano-mokiniais-visu-tautu-zmones-ii/>

²⁸ Filioque <https://www.vle.lt/straipsnis/filioque/>

²⁹ <https://www.vle.lt/straipsnis/baznycios-skilimas/>

³⁰ <https://www.vle.lt/straipsnis/leonas-vi-ismincius/>

³¹ <https://www.ortodoksas.lt/2013/02/schizmos-priezastys.html>

³² <https://archive.org/details/libricarolinisiv02bast/page/n7/mode/2up?view=theater>

Patriarchas nepripa žino Dievo Tėvo ir Dievo Sūnaus lygybės ir neigė, kad Šventoji Dvasia kyla iš abiejų dieviškųjų Asmenų. Patriarchas apkaltino Romos popiežių erezija. Patriarchas įsakė uždaryti jam pavaldžiose teritorijose esančias Vakarų bažnyčias, teigdamas, kad Šv. Mišių metu Komunija dalijama neraugintos duonos pavidalu, o Šv. Mišios aukojamos lotynų kalba. Neraugintos duonos, kaip Komunijos sakramento priėmimas per religines apeigas buvo judėjiškos (žydiškos) kilmės praktika. Per Paskutinę vakarienę Jėzus Kristus aukojo neraugintą duoną, laužė ją ir valgė kartu su savo mokiniiais. Patriarchas Mykolas I Kerularijus pradėjo uždarinėti Vakarų apeigų bažnyčias po to, kai su popiežiumi nepavyko diskusijų būdu susitarti keliais esminiais dogmatiniais ir apeiginiais klausimais³³. Tais pačiais metais Leonas IX patriarchui į Konstantinopolį išsiuntė laišką, kuriame reikalavo pripa žinti jo viršenybę, apkaltino Konstantinopolio patriarchą erezija ir pasmerkė Rytų bažnyčią dėl to, Rytų bažnyčioje nepripa žįstama *Filioque* dogma, paplitusi simonija (bažnytinių rangų, pareigų, privilegijų ir su jomis susijusių turtų pirkimas ir pardavimas)³⁴, tarp dvasininkų nesilaikoma celibato ir kt. Nepaisydamas šių kaltinimų, Leonas IX vis tiek pakvietė Mykolą I Kerularijų susitaikyti. 1054 m. ankstyvą pavasarį popiežius išsiuntė legatus (aukštus Vakarų bažnyčios dvasininkus - pasiuntinius), su raštu į Konstantinopolį. Antroje balandžio pusėje jie pasiekė savo tikslą. Leonas IX rašte patriarchui nors ir buvo siūloma taika, tačiau vienareikšmiškai buvo teigiama Romos popiežiaus viršenybė ir reikalaujama, kad būtų pripa žintas popiežiaus, kaip visuotinės Krikščionių bažnyčios vadovo, autoritetas. Konstantinopolio patriarchas raštą ir visą legatų delegaciją priėmė kaip įžeidimą. Tarp velionio popiežiaus legatų ir patriarcho kilo ginčas, pasipylė abipusiai kaltinimai.

1054 m. liepos 16 d., šeštadienį kardinolas Humbertas de Silva Candida^{35,36,37} Šv. Sofijos sobore per iškilmingas Šv. Mišias ant altoriaus padėjo 1054 m. balandžio 19 d. mirusio popiežiaus Leono IX bulę, kuria dėl anksčiau minėtų kaltinimų buvo ekskomunikuotas (nuo Bažnyčios atskirtas) Konstantinopolio patriarchas Mykolas I Kerularijus, ir jo artimiausi pasekėjai, išvardami žodžius: „Temato ir tesprendžia Dievas“^{38,39}. Taip buvo pasmerktas Konstantinopolio patriarchas, stačiatikių Šventosios dvasios doktrina, dvasininkų santuoka ir raugintos duonos naudojimas Eucharistijai.

1054 m. liepos 24 d. Konstantinopolio patriarchas sušaukė vietinį sinodą ir savo

ruožtu ekskomunikavo popiežiaus legatus⁴⁰. Nuo 1054 m. Rytų bažnyčia, kurioje Konstantinopolio patriarchas tapo aukščiausiu autoritetu, pradėta vadinti Stačiatikių (ortodoksų) bažnyčia, Vakarų bažnyčia, vadovaujama Romos popiežiaus, vadinama Katalikų bažnyčia. Anot ortodoksų bažnyčios Schizmos priežastys buvo ir yra⁴¹:

1. Filioque - tai Šv. Trejybės teologijoje yra mokymas, kad Šventoji dvasia kyla iš Tėvo ir Sūnaus, o Šv. Trejybėje yra tobulai lygūs – TĖVAS, IR SŪNUS, IR ŠVENTOJI DVASIA);
2. Popiežiaus valdžia;
3. Komunijos teikimas neraugintos duonos (ostijos) pavidalu;
4. Privalomas subdiakonų, diakonų ir kunigų celibatas;
5. Pilnos liturgijos šventimas Gavėnios šokiadieniais, šeštadienio pasninkas.

Rytų ir Vakarų Bažnyčias buvo mėginama suvienyti Liono II susirinkime (1274), Bazelio susirinkime (1431–1449) ir Vatikano II susirinkime (1962–1965) susirinkimuose.

1965 m. popiežius Paulius VI ir Konstantinopolio ekumeninis patriarchas Atenagoras I ekskomunikas atšaukė, bet Bažnyčios skilimas išliko iki šių dienų.

Kasmet kiekvienos pusės delegacija prisijungia prie savo globėjo šventės: Šventųjų Petro ir Pauliaus (birželio 29 d.) - Romoje ir Šventojo Andriejaus (lapkričio 30 d.) - Konstantinopolyje.

Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje dalis stačiatikių pripa žino popiežiaus viršenybę, o paskelbus Bresto bažnytinę uniiją, taip atsirado unitai. Unitus po 1795 metų ėmė persekioti carinės Rusijos valdžia, o ypač XIX a. antrojoje pusėje. 1946 m. bolševikai, tęsdami caro tradicijas, panaikino unitų bažnyčią, nors šio žingsnio nepripa žino Katalikų bažnyčia, o svarbiausia Ukrainos graikų katalikų šventovė - Šv. Juro soboras Lvove tapo Maskvos patriarchijos Lvovo soboru. Atkurti unitų bažnyčią buvusioje LDK teritorijoje imtasi 1989 m. Unitai egzistuoja ir kituose regionuose – yra bažnyčių, kuriose atliekamos Aleksandrijos apeigos, Antiochijos apeigos, armėnų apeigos ir chaldėjų apeigos, pripa žįstant Katalikų Bažnyčios jurisdikciją.

Popiežius Pranciškus ir Konstantinopolio patriarchas Baltramiejus I, Jeruzalėje, Izraelyje 2014 m. gegužės 25 d. EPA-EFE

Popiežius ir patriarchas sveikinosi Šventojo Kapo bazilikoje Jeruzalėje, Izraelyje, prieš susitikimą su krikščionių bendruomenės lyderiais popiežiaus Pauliaus VI ir patriarcho Atenagoro I susitikimo 50-ųjų metinių proga.

2022 m. lapkričio 10 d. Konstantinopolio patriarchas Baltramiejus I Stambule per susitiki-

Šv. Sofijos Soboras Stambule, 2012-05-26, M & G Therin-Weise

mą su grupe kunigų ir žurnalistų iš Vatikano, atvykusių aplankyti su šventojo Pauliaus gyvenimu susijusių vietų Turkijoje sakė: „*Deja, jau daugelį metų, jau daugelį šimtmečių, mes jų kartu nebešvenčiame. Taigi šio jubiliejaus proga mūsų su popiežiumi bendrų pastangų tema – rasti šios problemos sprendimą. Galbūt dar ne laikas kalbėti apie detales, tačiau noriu pabrėžti, kad ortodoksai ir katalikai turi gerų ketinimų pagaliau nustatyti bendrą Kristaus Prisikėlimo šventės datą*“, – sakė jis.

2024 m. viešėdamas Lisabonoje patriarchas Baltramiejus I žurnalistams kalbėjo apie popiežiaus Pranciškaus ketinimą 2025 m. apsilankyti Turkijoje ir dalyvauti pirmojo ekumeninio susirinkimo, Nikėjos Susirinkimo 700-ųjų metinių minėjimo iškilmėse.

2025 m. gegužės 20 d. visi krikščionys minės 1700-ąsias Nikėjos susirinkimo - pirmojo Bažnyčios istorijoje visuotinio susirinkimo, įvykusio 325 m. Mažosios Azijos Nikėjos mieste, metines. Susirinkimo metu buvo sukurtas Tikėjimo išpažinimas, kuris 381 m., papildytas per Konstantinopolio susirinkimą, tapo visų krikščionių išpažįstamo tikėjimo formule.

Dėkojame Šėtos Švč. Trejybės parapijos klebonui kun. Robertui Gedvydui Skrinskui už konsultacijas.

Deja, Vatikanas pranešė, kad 2025 m. balandžio 21 d. Šv. Velykų pirmadienio rytą mirė Katalikų Bažnyčios vadovas Popiežius Pranciškus: „Popiežius Pranciškus sugrįžo į Tėvo namus“. Pagal velionio testamentą laidotuves organizavo J. Em. lietuvis kardinolas Rolandas Makrickas. 2025 m. balandžio 26 d. popiežius Pranciškus buvo palaidotas Romoje, Švč. Marijos Didžiojoje Bazilikoje.

Dr. Judita Puišo, Raimundas Volbergas

³³ <https://www.ortodoksas.lt/2013/02/schizmos-priezastys.html>

³⁴ <https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Simonija>

³⁵ <https://cardinals.fiu.edu/bios1051.htm#humbert>

³⁶ <https://www.360onhistory.com/history/july-1054-great-schism/>

³⁷ <https://christianhistoryinstitute.org/magazine/article/east-west-schism>

³⁸ <https://www.laiskailietuviams.lt/index.php/vol-4-1953/m/1953m-2-vasario/415-rytu-baznycios-atskilimas>

³⁹ <https://www.delfi.lt/kultura/naujienuos/sukanka-950-metu-kai-skilo-krikscioniu-baznycia-4754048>

⁴⁰ <https://www.opiq.lt/kit/45/chapter/2911>

⁴¹ <https://www.ortodoksas.lt/2013/02/schizmos-priezas-tys.html>

PAMINĖJIMAS

Juozapo Montvilos 175-ųjų gimimo metinių iškilmės Šėtoje, Mitėniškų dvare ir Vilniuje

Priešistorė

Juozapo Montvilos portretas 1895 metais, autorius Strauss, Aleksander Władysław⁴²

Šėtos Švč. Trejybės parapijos bažnyčioje S. Montvilaitė – Radovanovich, N. Češkevičiūtė, J. Puišo, A. Narkevičius ir kunigas R. G. Skrinskas Nuotrauka T. Mikučio, 2025-03-30

2024 m. lapkričio 29 d. Mitėniškų dvare, Jonavos rajono visiškame pakraštyje (netoli Šėtos) buvo atidengtas Jonavos savivaldybės lė-

šomis pastatytas akmuo su lenta šiame dvare gimusių brolių Montvilų atminimui. Apie akmens atidengimo ir pašventinimo iškilmes galima pasiskaityti „Mitėniškų aidų“ pirmajame numeryje, „Alio Jonava“⁴³, „XXI amžius“⁴⁴, „Laikmetis“⁴⁵ laikraščiuose bei peržiūrėti Šėtos Švč. Trejybės klebono kun. Roberto Gedvydo Skrinsko sukurtą filmą, kuriame įamžintos iškilmių akimirkos⁴⁶. Jau kitą dieną, 2024 m. lapkričio 30 d., „Montvilų savanoriai“ kibo į darbus, kreipėsi į Lietuvos valstybines institucijas, Lietuvos Respublikos Seimo narius, ministerijas, Lietuvos banką, Jonavos ir Kėdainių rajonų savivaldybių administraciją, Vilniaus miesto savivaldybę bei nevyriausybines organizacijas dėl Juozapo Montvilos 175-ųjų gimimo metinių paminėjimo. Palaikymo sulaukėme tik iš Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos, kuri pažadėjo surengti virtualią parodą, skirtą Juozapo Montvilos 175-osioms gimimo metinėms bei Mokslo istorikų ir filosofų bendrijai, kuri sutiko sukviesti visus bičiulius bendrijos aplankyti J. Montvilos kapą Vilniuje Rasų kapinėse ir J. Montvilos paminklą Vilniuje, Trakų gatvėje, padėti gėlių ir uždegti žvakeles. Kai jau visai nebeliko vilties surengti konferenciją Vilniuje arba Šėtoje, „Montvilų savanoriai“ apsisprendė pagerbti Juozapą Montvilą jo gimtinėje Mitėniškų dvare, Šėtos parapijoje. Šėtos Švč. Trejybės parapijos klebonas kun. R. G. Skrinskas pasisiūlė aukoti Šv. Mišias Šėtos Švč. Trejybės parapijos bažnyčioje ir sukurti filmą apie J. Montvilos iškilmes.

Aukojamos Šv. Mišios už Didįjį Labdarį J. Montvilą (Józef Montwill, 1850 03 21 – 1911 02 11) 175-erių gimimo metinių jubiliejaus proga. Nuotrauka, A. Narkevičiaus, 2025-03-30

Šio laikraščio redaktorius R. Volbergas sutiko priimti iškilmių svečius Mitėniškų dvare bei sutvarkyti Montvilų kapus Šėtos kapinėse, Šėtos Švč. Trejybės parapijos choras, vadovaujamas maestro Tomo Mikučio, parengti koncertinę programą, o doc. dr. Judita Puišo, kun. R. G. Skrinsko paraginta, iškomunikuoti apie iškilmes

ne tik Vilniui, Lietuvai, bet ir Pasauliui, moderuoti diskusiją Mitėniškų dvare. Pasitarę ir atsižvelgę į Juozapo Montvilos gimimo datą, kurią pagrindė, remiantis įrašu Šėtos Švč. Trejybės Metrikų knygoje, „Montvilų savanoriai“ nutarė, iškilmingai švęsti Lietuvos didžiojo labdario Juozapo Montvilos 175-ąjį gimimo metinių jubiliejų **2025 m. kovo 30 d.** Visa informacija apie iškilmes Šėtoje ir Mitėniškų dvare buvo paskleista Lietuvos Respublikos vyriausybiniųs ir nevyriausybiniųs organizacijoms, paskelbta „Mitėniškų aidai“ Nr. 1 ir Nr. 2, „Laikmetis“⁴⁷, „Rinkos aikštė“, „Voruta“⁴⁸. „XXI amžius“ laikraščiuose, internetiniuose portaluose⁴⁹ bei nevyriausybiniųs organizacijų facebook paskyroje. Visi nekantriai laukėme Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos virtualios parodos ir 2025 m. kovo 30 d. dienos iškilmių Šėtoje ir Mitėniškų dvare. 2023 m. kovo 9 d. pasirodė Gilmos Teodoros Gilytės straipsnis „Nepelnytai pamirštas vystytojas, numatęs Vilniaus plėtrą: J. Montvila, Vilniaus kolonijų kūrėjas“⁵⁰, 2023 m. kovo 10 d. visus Juozapo Montvilos gerbėjus nudžiugino Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos parengta virtuali paroda „Visuome - nininkas, bankininkas, filantropas Juozapas Montvila“⁵¹. 2025 m. kovo 18 d. Šv. Juozapo – Juozapo Montvilos Dangiškojo globėjo iškilmių išvakarėse Mokslo istorikų ir filosofų bendrijos vardu J. Montvilą pagerbė dr. Birutė Railienė. Ji padėjo violetinių tulpių puokštę ir uždegė žvakutę prie didingo J. Montvilos paminklo Vilniuje, Trakų ir Pranciškonų gatvių skvere. 2025 m. kovo 19 d. Kėdainių rajono savivaldybės Mikalojaus Daukšos viešoji biblioteka paskelbė žinią savo portale apie parengtą virtualią parodą „Filantropas Juozapas Montvila“⁵². Dangus vėl iškrėtė staigmeną - vėl iškrito sniegas ne tik Vilniuje, bet ir visoje Lietuvoje, o „Signatarų namai“ savo facebook paskyroje paskelbė trumpą filmuką apie ir žinutę apie Juozapą Montvilą⁵³. 2025 m. kovo 21 d. Lietuvos valstybinės istorijos archyvas savo facebook paskyroje paskelbė J. Montvilos krikšto metrikos įrašą ir nuotraukas bei informaciją apie rengiamą parodą, skirtą Juozapui Montvilai⁵⁴. Atsižvelgus į tai, kad Šėtą ir Mitėniškes, ypač savaitgaliais, pasiekti visuomeniniu transportu labai sunku, „Montvilų savanoriai“ pasiūlė alternatyvą – visiems norintiems pagerbti Juozapą Montvilą solidarizuotis su J. Montvilos 175-ųjų gimimo iškilmių dalyviais Šėtoje ir Mitėniškėse ir susirinkti 2025 m. kovo 30 d. 12 valandą prie J. Montvilos kapo, kurį saugo Šviesą nešantis angelas⁵⁵ prie Didžiosios Rasų kapinių koplyčios, Vilniuje.

⁴²Strauss, Aleksander Władysław (1834-1896) - [Portret Józefa Montwillą] - [1r] - b45f080e-13cc-4c34-9463-1635e5ed581c

⁴³<https://www.aliojonava.lt/story/8096/miteniskiu-dvarvieteje-iamzinti-garsieji-broliai-montvilos?tmpl=component&print=1>

⁴⁴<https://xxiamzius.lt/straipsniai/dvarvieteje-iamzinti-garsieji-broliai-montvilos/>

⁴⁵<https://www.aliojonava.lt/story/8096/miteniskiu-dvarvieteje-iamzinti-garsieji-broliai-montvilos?tmpl=component&print=1>

⁴⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=LX41y7w5ndc>

⁴⁷ <https://www.laikmetis.lt/kunigo-juozapo-montvilos-pagerbimo-iskilmes-setoje/>

⁴⁸ <https://www.laikmetis.lt/kunigo-juozapo-montvilos-pagerbimo-iskilmes-setoje/>

⁴⁹Šėtoje pagerbs Lietuvoje gerai žinomą filantropą, visuomenininką, bankininką Juozapą Montvilą - Kėdainių mugė

⁵⁰<https://www.vz.lt/laisvalaikis/2025/03/09/nepelnytai-pamirštas-vystytojas-numates-vilniaus-pletra-j-montvila-vilniaus-koloniju-kurejas-564657>

⁵¹<https://www.amb.lt/lt/paslaugos/biblioteka-internete/virtualios-parodos/4#!virtualgallery74/photo0>

⁵²<https://www.kedainiai.rvb.lt/virtualios-parodos/filantro-pas-juozapas-montvila/>

⁵³<https://www.facebook.com/watch/?v=643910568248819>

⁵⁴<https://www.facebook.com/istorijos.archyvas/?locale=lt-LT>

⁵⁵ Fraziologizmas „Niose kaganek oswiaty“ iš Julijaus Slowacki poemos „Testament mój“ 1839 – 1840.

Ilgai lauktoji diena

Šėtos Švč. Trejybės bažnyčia

2025 m. kovo 30 d. Juozapo Montvilos pagerbimo iškilmės prasidėjo Šėtos miestelyje Šv. Mišiomis Šėtos Švč. Trejybės bažnyčioje, kurioje 1850 m. buvo pakrikštytas Juozapas Montvila.

Nuotrauka A. Narkevičiaus, 2025-03-30

Šv. Mišias ir homiliją pasakė Šėtos Švč. Trejybės klebonas kun. Robertas Gedvydas Skrinskas, giedojo Šėtos Švč. Trejybės parapijos Sumos choras, vadovaujamas vargonininko Tomo Mikučio.

Nuotrauka dr. J. Puišo, 2025-03-30

Priekyje Sigita Montvilaitė – Radovanovich
Nuotrauka dr. J. Puišo, 2025-03-30

Sakydamas pamokslą, kun. K. R. Skrinskas paminėjo, kokia svarbi žmogaus gyvenime yra atleidimo malonė, kuri gali visiškai pakeisti žmogaus gyvenimą, jį priversti kilti iš nuopuolio ir pradėti naują gyvenimą.

Kun. R. G. Skrinskas trumpai supažindino susi-

Nuotrauka A. Narkevičiaus, 2025-03-30

rinkusius su Lietuvos didžiojo labdario Juozapo Montvilos gyvenimu ir veikla, informavo apie gautą patvirtinimą lotynų kalba iš Apaštališkojo Vatikano archyvo, tarpininkaujant apaštaliniam nuncijui Baltijos šalims arkivyskupui Georgui Gänsweinui, kuriame rašoma, 1906 m. lapkričio 30 d. kad Juozapą Montvilą popiežius Pijus X (1954 m. paskelbtas šventuoju) apdovanojo Šv. Grigaliaus ordinu.

Komunija, nuotrauka A. Narkevičiaus, 2025-03-30

Pamokslininkas taip pat priminė apie leidžiamą Mitėniškų dvare elektroninį laikraštį „Mitėniškų aidai“ ir padėkojo redaktoriui Raimundui Volbergui, pakvietė visus iškilmų dalyvius neišsiskirstyti, bet tiesiai po Šv. Mišių keliauti į Mitėniškų dvarą.

Kunigas R. G. Skrinskas skelbia Homiliją – Dievo žodį
Nuotrauka dr. J. Puišo, 2025-03-30

Iškilmėse Šėtos bažnyčioje dalyvavo svečiai iš Didžiosios Britanijos (Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės kilmingųjų giminių asociacijos atstovė Lietuvoje Sigita Montvilaitė - Radovanovich), iš Vilniaus (Lietuvos valstybės istorijos archyvo Informacijos ir sklaidos skyriaus vedėja Neringa Češkevičiūtė, vyr. specialistė dr. Violeta Pansevič ir vyr. archyvarė Dovilė Korovacka), iš Kauno (Kauno technologijos universiteto veteranų klubo „Emeritus“ nariai), Jonavos (buvęs Jonavos rajono tarybos narys,

verslininkas, visuomenės veikėjas Mečislovas Sangavičius), Žeminių (tautodailininkas ir kraštotyrininkas Artūras Narkevičius), iš Skarulių (Kauno Technologijos universiteto Fizikos katedros docentė Judita Puišo bei tėveliai Juozas ir Liucija Puišai), Montvilos iš Labūnavos, Šėtos gimnazijos istorijos mokytoja ekspertė ir muziejaus vadovė Audronė Pečiulytė, iš Pašumerio dvaro buvusi ilgametė Šėtos mokyklos direktorė mokytoja Antanida Likšienė ir Šėtos parapijiečiai: garbūs senjorai ir jaunimas.

Nuotrauka R. Volbergo, 2025-03-30

Apšlakstymas per Šv. Mišias, nuotrauka dr. J. Puišo, 2025-03-30

Ilgamžis bažnyčios pagalbininkas Juozas Dirsė,
Nuotrauka dr. J. Puišo, 2025-03-30

Iš istorijos glūdumos pasiekė labai įdomi žinia Šėtą. Dar 1772 m. Vilniaus vyskupo Brzostovskio raštu vyskupystės dvasiškiams buvo pranešta, kad Skarulių klebonas V. Ochmianskis skiriamas

Šėtos klebonu (Rankraštis. Lotynų k. F. 43-16242, Vilniaus kapitulos fondas. Bažnytinės valdos. Sidra-Slabada). O dabar Šėtoje vėl svečias iš Skarulių: mokslo daktarė, vargonininkė Judita Puišo, padedanti atskleisti istorijos slėpinius Šėtai archyvuose (redaktoriaus R. Volbergo pastaba).

Antroji iš dešinės Šėtos gimnazijos direktorė Antanida Likšienė 2010 – 2015 m.⁵⁶

Dešinėje istorijos archyvarė N. Čėskevičiūtė, muziejininkė A. Pečiulytė

Visos nuotraukos dr. J. Puišo, 2025 03 30

Dr. Judita Puišo ir Šėtos Šv. Trejybės parapijos kunigas Robertas Gedvydas Skrinskas
Nuotrauka A. Narkevičiaus, 2025 03 30

Bajorų atstovė Sigita Montvilaitė–Radovanovich, Šėtos bažnyčios kryžiaus autorius, tautodailininkas Artūras Narkevičius, nuotrauka dr. J. Puišo

Bajorų atstovė Sigita Montvilaitė – Radovanovich⁵⁷ prie J. Montvilos portreto
Nuotrauka A. Narkevičiaus, 2025 03 30

⁵⁶ A. Likšienė nuo 1997 m. iki 2010 m. taip pat ėjo Šėtos vidurinės mokyklos direktorės pareigas. Jos dėka mokykla išgirdo apie J. Montvilą ir jo labdarinę veiklą, inicijavo Montvilų panteono Šėtos kapinėse atstatymą, mokykla priglaudė Montvilų dvi epitafijas.

⁵⁷ Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės kilmingųjų giminių asociacijos atstovė Lietuvoje

Po Šv. Mišių iškilmių dalyviai pabiro po Šėtos miestelį. Vieni pajudėjo link Mitėniškių dvaro, o kiti, dar prieš keliaudami į Mitėniškių dvarą, aplankė ir padėjo gėlių bei uždegė žvakutes prie Juozapo Montvilos tėvų, brolio ir seserų kapų Montvilų panteone, Šėtos kapinėse.

Mitėniškių dvare

Po Šv. Mišių visų rūšių motorizuotų transporto priemonių kolona iškilmingai pajudėjo nuo Šėtos Švč. Trejybės bažnyčios link Mitėniškių dvaro.

Prie atminimo akmens, skirto broliams Montviloms atminti, buvo uždengtos žvakės ir padėtos gėlės. Iškilmių dalyviai su krepšeliais, kuriuose pagal specialius receptus kepti naminiai pyragai, šakočiai, kumpiai ir skilandžiai, sumuštiniai, žalios ir raugintos daržovės bei duona kasdieninė, gira bei termosuose karšta kava ir arbata sujudo link parengtų stalų ruošti bendrystės vaišėms - agapei. Renginį pradėjo Šėtos parapijos klebonas ir šių iškilmių iniciatorius bei rengėjas kun. R. G. Skrinskas.

Vėliau sekė šventinis koncertas, kurį parengė Šėtos Švč. Trejybės Sumos choras, vadovaujamas maestro Tomo Mikučio. Koncerte skambėjo ir širdį gaudinančios giesmės, ir nuostabios, ne vienam išspaudžiančios ašarą, patriotinės dainos.

Šėtos Švč. Trejybės parapijos Sumos choras, vadovaujamas vargonininko Tomo Mikučio, nuotrauka dr. J. Puišo, 2025-03-30

Minėjimo moderatorė dr. Judita Puišė ir Eigirdai iš Šėtos, Vitalija Mikutienė. Nuotrauka A. Narkevičiaus, 2025-03-30

Viešnios iš kairės A. Likšienė, N. Češkevičiūtė, A. Pečiulytė, V. Pansevič, D. Korovacka, nuotrauka dr. J. Puišo, 2025-03-30

S. Montvilaitė – Radovanovich ir kunigas R. G. Skrinskas. Nuotrauka dr. J. Puišo, 2025-03-30

Po šventinio koncerto iškilmių, visi dalinasi ne tik duona, bet ir prisiminimais apie Mitėniškes.

Agapė – bendros suneštinės vaišės Mitėniškių dvare. Nuotrauka A. Narkevičiaus, 2025-03-30

Pasistiprinę iškilmių dalyviai įsijungė į diskusiją, kurią moderavo dr. J. Puišė, o filmavo kunigas R. G. Skrinskas. Prieš pradedant diskusiją dr. Judita Puišė susirinkusius informavo, kad tuo pačiu metu, kai Šėtos Švč. Trejybės bažnyčioje buvo aukojamos Šv. Mišios, Vilniuje, prie Juozapo Montvilos kapo susirinko Mokslo istorikų ir filosofų bendrijos narės: dr. Birutė Railienė, dr. Veronika Girininkaitė, dr. Silva Žilinskaitė, žymaus Lietuvos mineralogijos pradininko profesoriaus Mykolo Kaveckio vaikaitė ir ilgamečio Lietuvos radijo ir televizijos estradinio orkestro dirigento Jono Vadausko duktė, Lietuvos karališkosios bajorų sąjungos narė, bajorė Daiva Vadauskaitė, kuri mielai sutiko koordinuoti Juozapo Montvilos

pagerbimo iškilmes Vilniuje, Lietuvos karališkosios bajorų sąjungos vadas Perlis Vaisieta, (h. Sirokomlė (Syrokomla), h. Drogomiras (Drogomir) ir jos nariai. Lietuvos karališkosios bajorų sąjungos atstovai padėjo baltų rožių vainiką ant Juozapo Montvilos kapo, kaip pagarbos ženklą filantropui, bajorų Montvilų (h. Kolomna) garbingiausiajam atstovui. Mokslo istorikų ir filosofų bendrijos narės kartu su gerbiama Daiva Vadauskaite ir jos bičiule gide Dalia Vainauskaite, kuri sutiko nemokamai vesti ekskursiją, keliauja po Vilnių (Rasų Juozapo Montvilos kolonija, Trakų gatvė, Gedimino prospektas) ir siunčia visiems susirinkusiems Mitėniškėse sveikinimus ir linkėjimus su pažadu pasimatyti Mitėniškėse.

Juozapo Montvilos kapas Rasų kapinėse, Vilniuje.
(Juzef Montwill, 1850 03 21–1911 02 11),
Nuotrauka D. Vadauskaitės, 2025 03 30

J. Montvilos pagerbimo ceremonijos Rasų kapinėse
dalyvės: iš kairės gidė Dalia Vainauskaitė, dr.
Veronika Girininkaitė, dr. Birutė Railienė, dr. Silva
Žilinskaitė ir bajorė Daiva Vadauskaitė (nuotrauka)

Dr. Veronika Girininkaitė, Daiva Vadauskaitė, dr.
Silva Žilinskaitė, dr. Birutė Railienė, prie paminklo
Juozapui Montvilai Trakų ir Pranciškonų gatvių
skvere, nuotrauka D. Vainauskaitės. 2025-03-30

„Niech żywi nie tracą nadziei i przed narodem niosą oświaty kaganiec“ - eilutės iš Julijaus Słowackio (Juliusz Słowacki, 1809-1849) eilėraščio „Testament mój“. Šis frazeologizmas naudotas ir A. Mickevičiaus poemoje „Gražina“, 1823 m., Vilnius. Tai skirta ir Juozapo Montvilos kapui, kurį saugo Šviesą nešantis angelas prie Didžiosios Rasų kapinių koplyčios, Vilniuje. 1911 m. caro valdžia neleido realizuoti Juozapo Montvilos paminklo mieste.

Juozapo Montvilos pėdomis – J. Montvilos Rasų kolonija (dr. Veronika
Girininkaitė, dr. Birutė Railienė, Dalia Vainauskaitė ir dr. Silva Žilinskaitė,
nuotrauka D. Vadauskaitės, 2025-03-30

Už mūsų J. Montvilos Rasų kolonija (nuo dešinės Daiva Vadauskaitė, Dalia
Vainauskaitė dr. Birutė Railienė, Veronika Girininkaitė ir dr. Silva Žilinskaitė,
nuotrauka D. Vadauskaitės, 2025-03-30

Pasisako archyvarė N. Češkevičiūtė (dešinėje),
Nuotrauka R. Volbergo, 2025 03 30

Diskusijos metu pasisakė Lietuvos valstybės istorijos archyvo Informacijos ir sklaidos skyriaus vedėja Neringa Češkevičiūtė. Ji taip pat pakvietė visus iškilmių dalyvius į parodą, skirtą Juozapui Montvilai, kurią iš dalies remia Lenkijos Respublikos ambasada Lietuvoje, atidarymą Lietuvos valstybiniame istorijos archyve Vilniuje, 2025 m. birželio 12 d. bei paminėjo apie kilnojamas parodas bei galimybę jas parodyti Kėdainiuose bei Šėtoje. Iškilmingose diskusijoje kalbą perskaitė apie Montvilų giminę ir jos reikšmę Lietuvai Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės kilmingųjų giminių asociacijos

atstovė, Lietuvoje Sigita Montvilaitė - Radovanovich. Apie ilgamečius Montvilų tyrimus susirinkusiems priminė tautodailininkas ir kraštotyrininkas iš Žemųjų Artūras Narkevičius, kalbėjo buvęs Jonavos rajono savivaldybės tarybos narys, verslininkas Mečislovas Sangavičius, buvusi ilgametė Šėtos mokyklos ir gimnazijos direktorė, mokytoja, gyvenanti Pašumerio dvare papasakojo ką jai teko išgirsti ir sužinoti apie Montvilas Mitėniškų dvare, kai ji dirbo Šėtos mokykloje, pasidalino prisiminimais apie Mitėniškų dvaro Ponų name vykusius šokius, kai čia veikė Mitėniškų kultūros namai.

Raimundas Volbergas Iškilmų dalyviams priminė ir tragiškus Mitėniškių dvaro skaudulius, ir paskutiniojo Mitėniškių dvaro savininko bei Montvilų giminės vyriškosios giminės palikuonio Lietuvoje ištremtojo Vladislavo

Montvilos gyvenimą, galimybę jamžinti jo atminimą Mitėniškėse. Vienas iš dvare augančiųjų ąžuoliukų buvo paskirtas Juozapui Montvilai atminti.

Skaito S. Montvilaitė – Radovanovich, nuotrauka dr. J. Puišo, 2025 03 30

Centre prakalbą sako A. Likšienė, nuotrauka dr. J. Puišo, 2025 03 30

Pasisako tautodailininkas A. Narkevičius, nuotrauka dr. J. Puišo, 2025 03 30

Pasisako R. Volbergas – vietos gyventojas ir ilgametis Mitėniškių dvaro tyrinėtojas

Pasisako verslininkas M. Sangavičius, nuotraukos dr. J. Puišo, 2025 03 30

Jonas Jankulskas, 2025 03 30

Šėtiškis Jonas Jankulskas prisiminė, kad yra gimęs po karo 1945 m. Mitėniškių dvare įrengtuose gimdymo namuose, kaip ir jo seserys.

Dėkojame visiems, pagerbusiems Juozapą Montvilą Šėtoje, Mitėniškėse, Vilniuje, prisiminusiems ir pasimeldusiems už Juozapo Monvilos sielą, nors ir mintyse. Teatlygina Jums Visagalis Viešpats savo gausiomis malonėmis!

„Mitėniškių savanoriai“: kun. R. G. Skrinskas, dr. Judita Puišo, R. Volbergas

Visi nuotaikoje, 2025 03 30

FOTOREPORTAŽAS

2025 03 30

**Minėjimo kuriozas Mitėniškių šventėje:
darbas sekmadienį ir šventės dalyvių
pašventinimas chemikalais.**

Kilo sujudimas. Privažiavo laukų purškimo
technika prie pat. Buvo sugėdintas agronomas
retoriškai: Ar proto turite?
Netrukus pasirodė ir žemės ūkio verslininkas
Andrejus Štombergas įprastai dievagodamasis,
kad nieko nežinojo apie šventę...

Purškimo technika atvyko pašventinti šventės

Prie pat šventės manevravo ir buvo įspėtas

Kunigas ir choras šventės metu

Vaizdas nuo paminklinio akmens į gretimą lauką

Purškimas priekyje lauko per 50 metrų nuo šventės

Purškimo technika prie pat šventės sulaukė pasipiktinimo, nuotrauka R. Volbergo

Pridedama nuotrauka: 20250330_145818.jpg, R. Volbergo

J. Montvila

A. Štombergas

VIEŠAS KREIPIMASIS DĖL TIKINČIŲJŲ VIEŠO PAŽEMINIMO SEKMADIENĮ

Gerbiamieji,

Švęsdami Didžiojo labdario Juozapo Montvilos 175-ąsias gimimo metines Mitėniškių dvare 2025 m. kovo 30 dieną, sekmadienį, adresu: Mitėniškių kaime, Žeimių seniūnijoje, Jonavos rajono savivaldybėje, šventės dalyviai buvo nupurkšti chemikalais Pauliukų ŽŪB technika, dalyvaujant agronomui ir po to atvykus pačiam savininkui, garsiam vietos politikui Andrejui Štombergui. Taip viešai buvo pažemintas ir Šėtos parapijos kunigas Robertas Gedvydas Skrinskas.

Ar neatėjo laikas taikyti sankcijas už darbą sekmadienį ir tokius piliečius atjungti nuo bažnyčios?

Pridedama nuotrauka: 20250330_145818.jpg

Pagarbiai,

Vienas iš minėjimo organizatorių
Raimundas Volbergas

Juozapo Montvilos antkapio paslaptis

Tuo po Juozapo Montvilos mirties Vilniuje Stefanas Okuličius (*Stefan Okulicz*) iniciavo idėją pastatyti Vilniuje J. Montvilai paminklą. Šią iniciatyvą palaikė daugelis žmonių, kuriems J. Montvila buvo tiesiog to meto simbolis. Pono S. Okuličiaus prašymu skulptorius Boleslovas Balzukevičius (*Bolesław Bałzukiewicz* (1879-1935)⁵⁸⁻⁵⁹⁻⁶⁰ parengė paminklo projektą⁶¹. Paminklo statymo iniciatoriai pradėjo rūpintis dėl Vilniaus gubernatoriaus leidimo, tačiau caro valdininkai atkakliai tam pasipriešino. To pasekoje projektas buvo negyvendintas. Tačiau antkapinis J. Montvilos paminklas, nors ir po kelerių metų (1914 m.) nuo jo mirties, vis dėlto, iškilo Rasų kapinėse šalia Didžiosios koplyčios.

Pomnik ś. p. Józefa Montwiłły na cmentarzu na Rossie w Wilnie. Fot. F. Zaniewski, *Wiadomości Ilustrowane*, 1914. Nr. 21, okładka

J. Montvilos antkapis Rasų kapinėse Vilniuje. Fot. F. Zaniewski, *Wiadomości Ilustrowane*, 1914. Nr. 21, okładka. Nuotrauka:

https://www.rossa.lt/images/trasy/J_Montwill13.jpg

Kuo išskirtinis J. Montvilos antkapis? Einantis ir nešantis deglų angelas ant dviejų tarpsnių postamento, apjuosto juosta su išgravuotu tekstu „*niech żywi nie tracą nadziei / I przed narodem niosą oświaty kaganiec*“ (lai gyvieji nepraranda vilties ir neša priešais liaudį švietimo žibintą)⁶²⁻⁶³. Papildomai šiam paminklui buvo sukurta lentelė su dviem angeliukais, laikančiais kryžių ir medalionas su Juozapo Montvilos atvaizdu, apjuostu vainiku. Įrašas „Ś. P. JÓZEF MONTWIŁŁ / UR 19. III. 1850 / ZM 7. II. 1911 //“ (Šviesios atminties Juozapas Montvila/ gimė 1850 m. kovo 19 / mirė 1911 m. vasario 7 //)

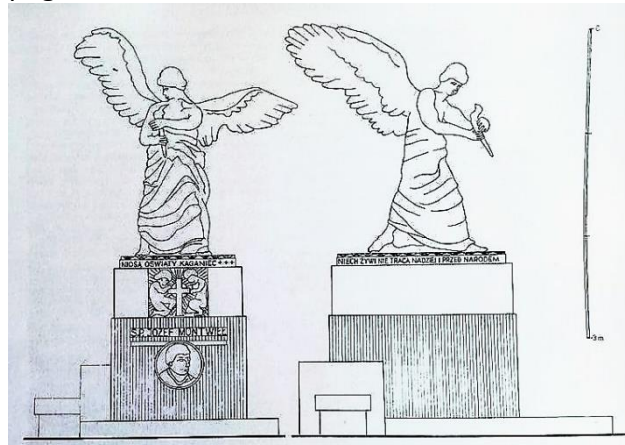
Laikraštis visuomenei iš Mitėniškių dvaro

Juozapo Montvilos antkapinį paminklą sukūrė skulptorius iš Varšuvos Zigmuntas Oto (*Zygmunt Otto* (1874-1944)⁶⁴. Bronziniai liejiniai buvo nulieti Varšuvoje, Leono Krantzo⁶⁵ dirbtuvėse⁶⁶.

Kas lėmė, kad J. Montvilos antkapiniame paminkle buvo išgraviruoti būtent Julijaus Slovackio eilėraščio „*Testament mój*“ (Mano testamentas) eilės? Kuo išskirtinis šis lenkų kalbos žodis „*kaganiec*“?

„Kaganiec“, senąja lenkų kalba reiškia ne ką kitą, o vielinį krepšį ar indą, kurio viduje dega ugnis. Jis naudojamas patalpoms ar keliui nušviesti. Toks žibintas dažniausiai buvo kabinamas ant ilgo pagalio, kad iš žibinto sklįstų daugiau šviesos ir būtų apšviečiamas didesnis plotas. Šį žodį „kaganiec“ pirmasis paminėjo savo kūryboje žymus poetas iš Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės Adomas Mickevičiaus (*Adam Mickiewicz* (1798-1855) epinėje poemoje „*Grażina*“⁶⁷ (buvo išleista 1823 m. Vilniuje)⁶⁸. Toks pat šviesos šaltinis minimas ir literatūros Nobelio premijos laureato Henriko Senkevičiaus (*Henryk Sienkiewicz* (1846-1916), kurio slapyvardis „Litwos“ romane „*Panas Volodijovskis*“ (*Pan Wołodyjowski*) (1887-1888 m.)⁶⁹. Julijaus Slovackio eilėraštyje „Mano testamentas“ „kaganiec“ įgyja naują prasmę, jis naudojamas, kaip frazeologizmas. Nuo seno ugnis ir šviesa simbolizavo mokslą, žinias ir švietimą. J. Slovackis savo eilėraštyje ragina gyvuosius būti šviesuoliais, mokytojais, kurie lavintų, mokytų liaudį.

Mūsų laikais garbės ženklas „Nešk savo šviesą ir tikėk“ yra aukščiausias Kultūros ministerijos apdovanojimas, skiriamas Lietuvos kultūrai ir menui labiausiai nusipelnusiems asmenims pagerbti⁷⁰

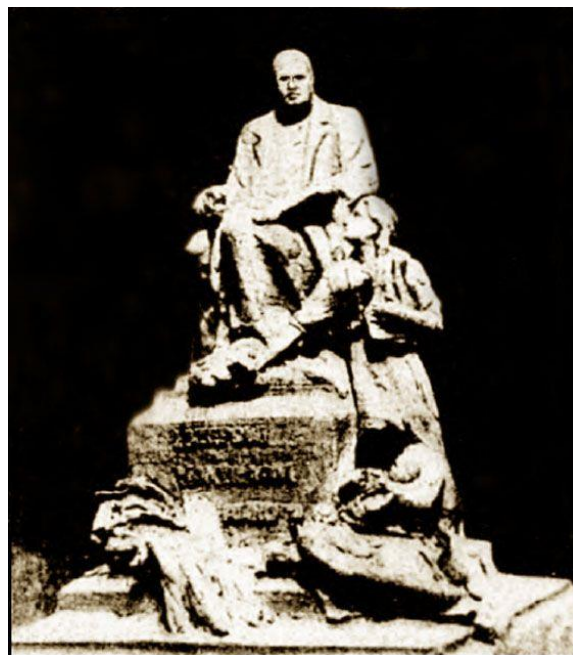
Skie pomnika nagrobnego Józefa Montwiłły // Edmund Malachowicz. Cmentarz na Rossie w Wilnie. Wrocław-Warszawa-Kraków. 1903, s. 170

Juozapo Montvilos paminklo eskizas// Edmundas Malachovičius. Rasų kapinės, Vilnius

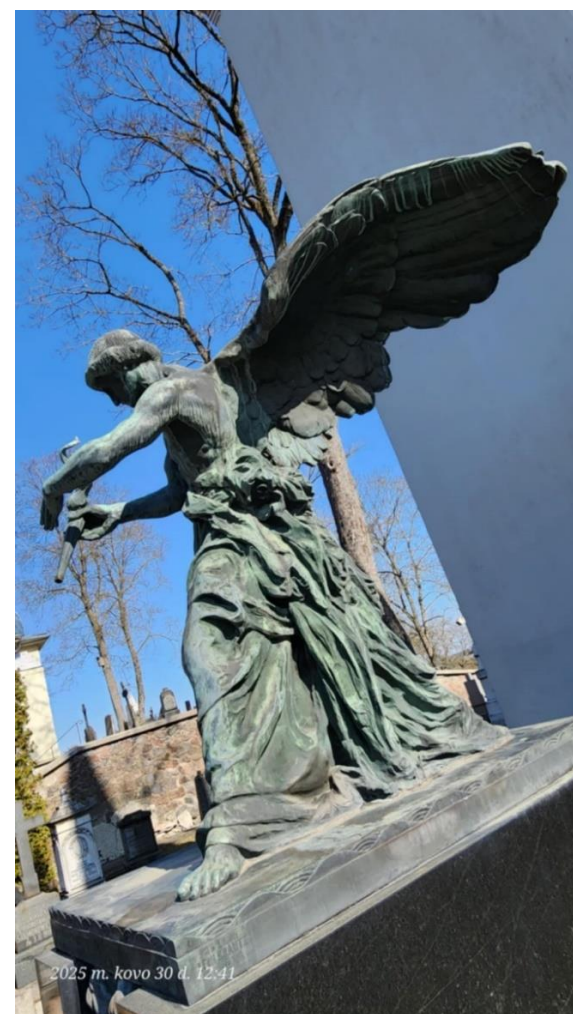
Rasų kapinių atgimimas

Daug vandens Vilnele pratekėjo, kol vilniečiai vėl įsisąmonino, kokį neįkainojamą turtą turi. Tai senosios Rasų kapinės. Žinot, prisiskaitęs istoriją apie didingąjį Vilnių, lankydamasis šiose kapinėse, buvau šokiruotas. J. Montvilai skirtasis „Šviesą nešantis angelas“ buvo išdažytom lūpom ir apipiltas dažais. Tai tikėtų kokiam vienadieniui

Mitėniškių aidai“, 2025 metų balandis, Nr. 4

Nerealizuotas paminklas J. Montvilai (aut. B. Balzukevičius) 1911 m., nuotrauka <https://wilnoteka.lt/artykul/wazny-slad-pamieci-pomnik-jozefa-montwilli-w-wilnie>

Nuotrauka D. Vadauskaitės, 2025 03 30

performansui Vilniaus centre, bet ne kapinėse.

Šiandien esu labai dėkingas už savalaikį susivokimą ir susitvarkymą mūsų Vilniuje, o ypač Visuomeninei Rasų kapinių draugijai, restauruotą paminklą ir koplyčią. Reikėtų visiems suprasti, jog ateina toks momentas, kaip prieš savo mirtį (2025 m. balandžio 5 d.) suvokė paskutinis Mitėniškių dvaro gyventojas Eugenijus Ilgūnas, paklaustas apie mirusius gimines, atsakė: „Man jie visi atrodo kaip gyvi“.

Redaktorius R. Volbergas

⁵⁸ <https://kurierwilenski.lt/2025/03/03/boleslaw-balzukewicz-autor-wilenskich-pomnikow/>

⁵⁹ <https://www.vle.lt/straipsnis/boleslovas-balzukevicius/>

⁶⁰ <https://lietuvosmenas.lt/authors/52>

⁶¹ <https://wilnoteka.lt/artykul/wazny-slad-pamieci-pomnik-jozefa-montwilli-w-wilnie>

⁶² <https://www.vilnijosvartai.lt/personalijos/julijus-slovackis-juliusz-slowacki/>

⁶³ <https://poezja.org/wz/interpretacja/2899/Testament-moj/2/>

⁶⁴ <https://culture.pl/pl/tworca/zygmunt-jozef-otto>

⁶⁵ <https://bazhum.muzhp.pl/media/texts/almanach-muzealny/1997-tom-1/almanach-muzealny-r1997-t1-s125-144.pdf>

⁶⁶ <https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1385307/rasu-kapinem-220-sioje-vietoje-as-galvoju-apie-gyvenima-o-ne-apie-mirti?srsltid=AfmBOooBJDsYAH8dCkWGUAuJspFSA-XuhRVmJQOf6xB31e9m-4j-hf9vs>

⁶⁷ [http://www.saltiniai.info/files/literatura/LG00/Adomas_Mickevi%C4%8Dius_Poemos_\(Gra%C5%BEina_Ponas_Tadas_Konradas_Valenrodas\).LG4803.pdf](http://www.saltiniai.info/files/literatura/LG00/Adomas_Mickevi%C4%8Dius_Poemos_(Gra%C5%BEina_Ponas_Tadas_Konradas_Valenrodas).LG4803.pdf)

⁶⁸ <https://naujienos.vu.lt/adomo-mickevicius-poemos-grazina-interpretacijos-xxi-amzijuje/>

⁶⁹ <https://obcyjezykpolski.pl/niesc-kaganek-lub-kaganiec-oswiaty/>

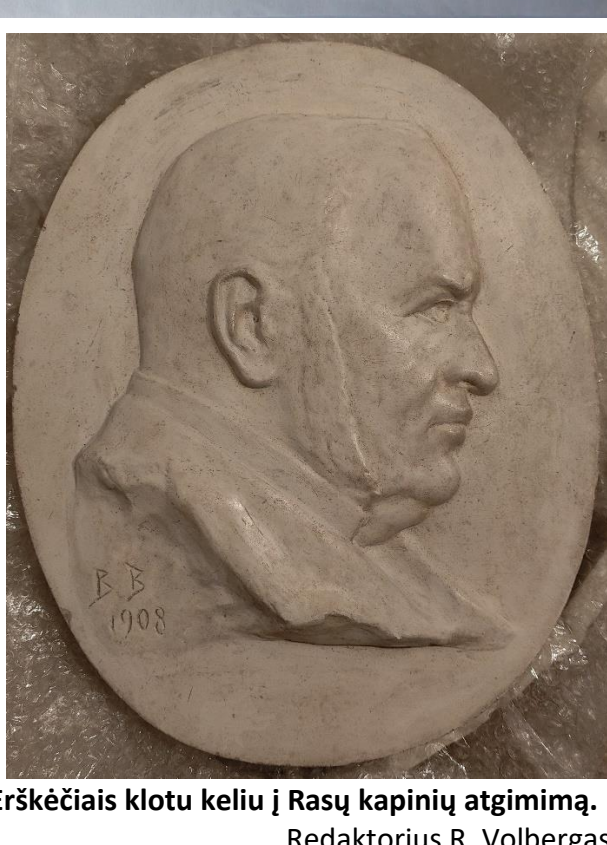
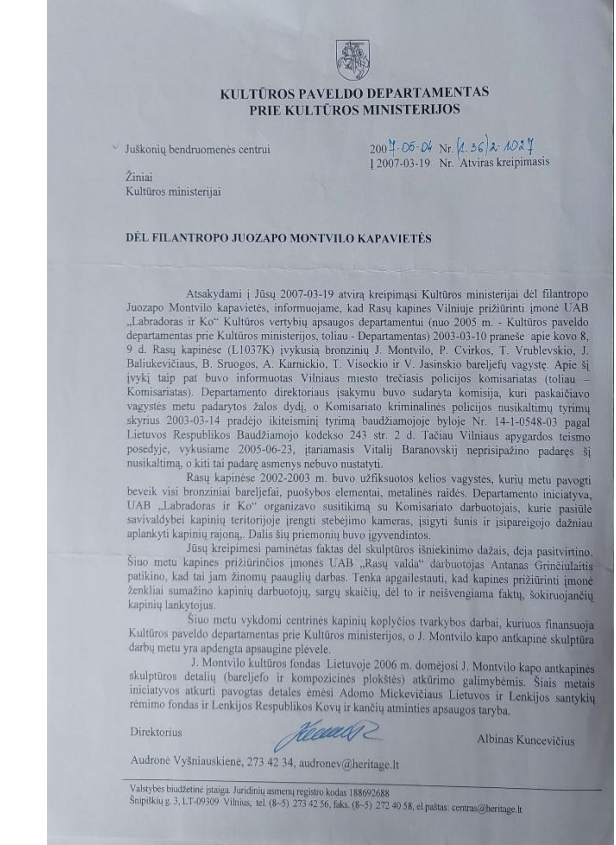
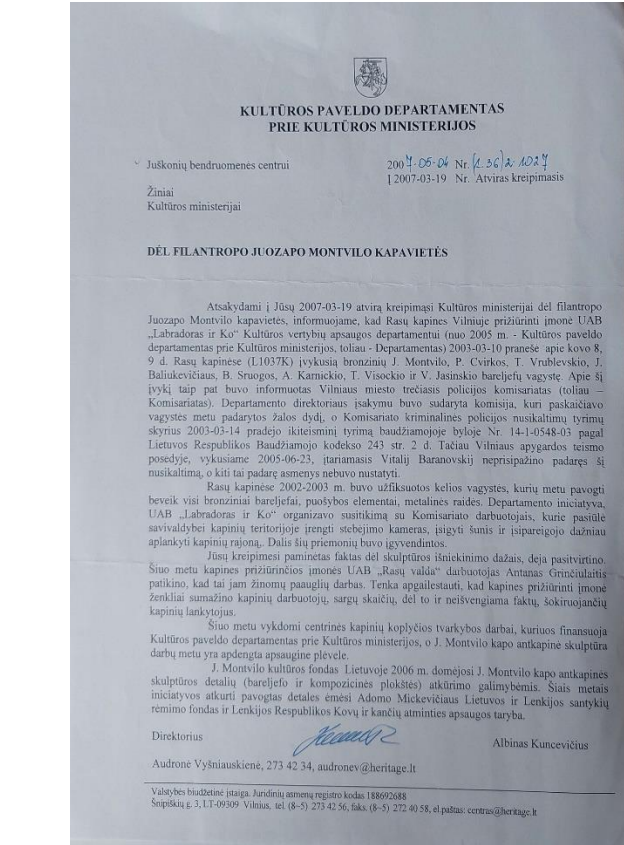
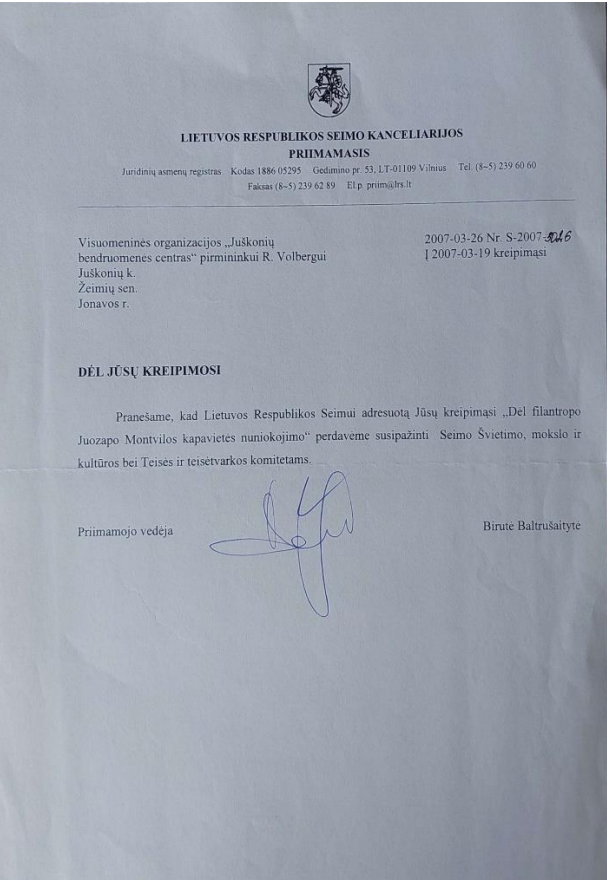
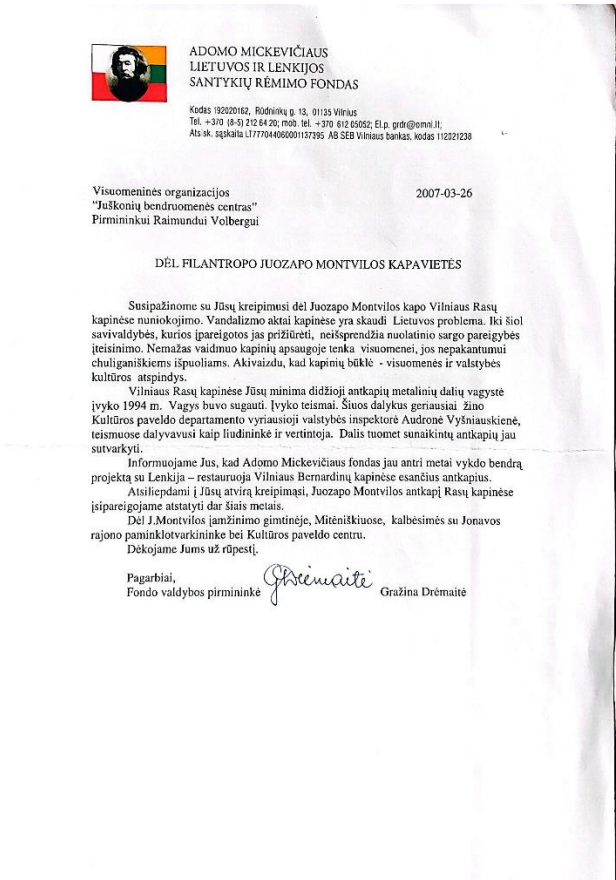
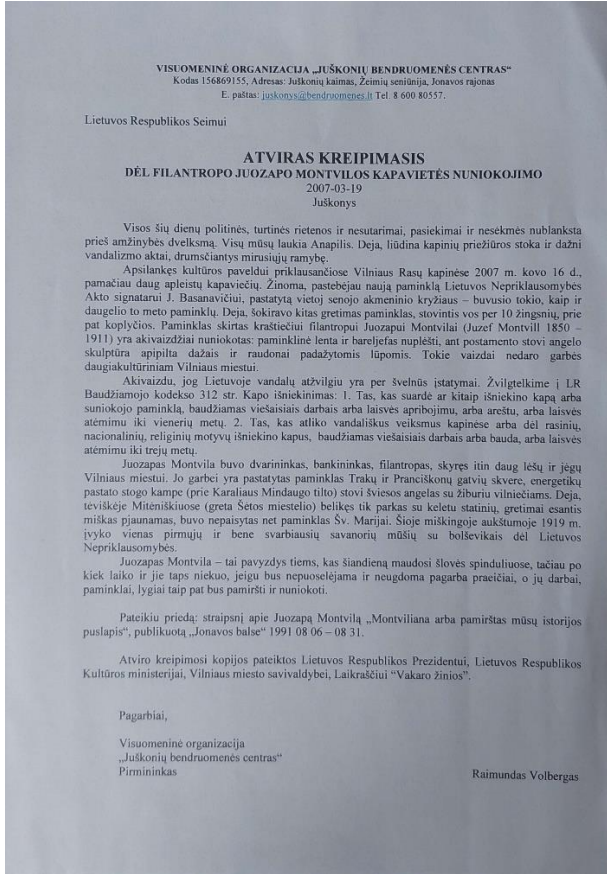
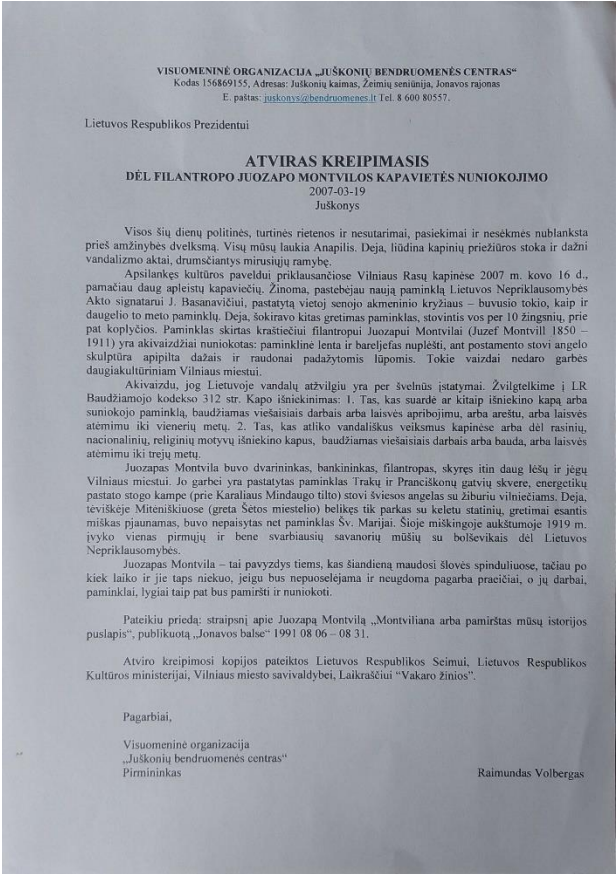
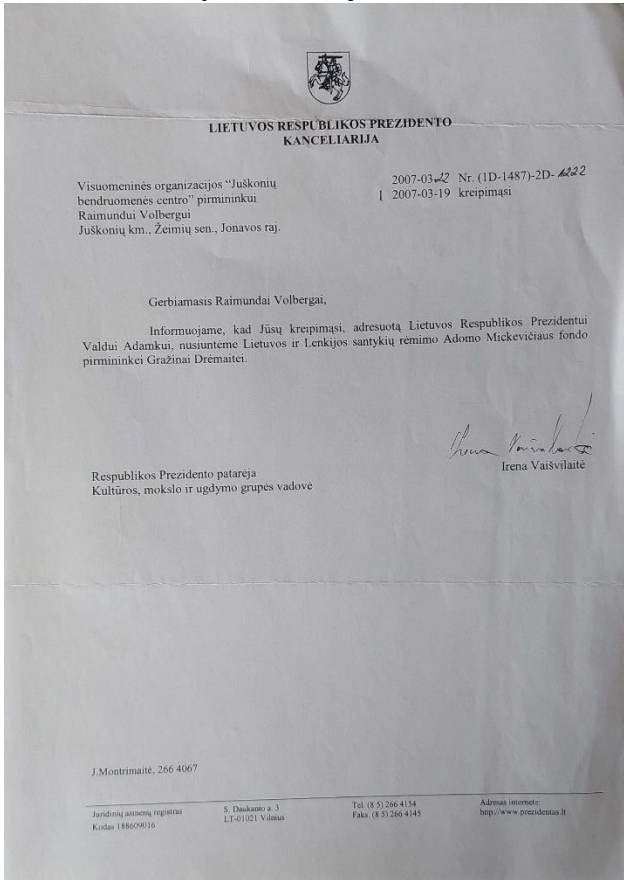
⁷⁰ <https://tmde.lrv.lt/lt/naujienos/kulturos-ministerija-priima-siulymus-apdovanti-garbes-zenklu-nesk-savo-sviesa-ir-tikek/>

RAŠTAI. ATVIRAS KREIPIMASIS DĖL FILANTROPO JUOZAPO MONTVILOS KAPAVIETĖS NUNIOKOJIMO, 2007 03 19

Dewastacija pomnika nagrobneho Józefa Montvillia // 30.05.2001 // pl.wikipedia.org

J. Montvilos kapo nuniokojimas, 2001 05 30

Erškėčiais klotu keliu į Rasų kapinių atgimimą. Redaktorius R. Volbergas

Liturginis kalendorius. Balandis

(<https://lk.katalikai.lt/2025/04>)

2-oji. Šv. Pranciškus Paulietis (1436–1507), atsiskyrėlis, Kalabrijoje įsteigė Mažesniųjų Brolių ordiną, savo mokinius įpareigojo gyventi vien iš išmaldų, neturėti jokio turto, neleisti pinigų, nuolat maitintis gavėniniu maistu. Karalius Liudvikas XI pakvietė jį į Prancūziją, kur, pagarsėjęs gyvenimo griežtumu, mirė.

4-oji. Šv. Izidorius (560–633), vyskupas ir Bažnyčios mokytojas. Savo brolio Leandro mokiny s, jo įpėdinis vyskupo soste, Ispanijoje. Parašė daug teologinių veikalų, sukviėtė daug susirinkimų ir jiems vadovavo, buvo uolus katalikų tikėjime, išmintingai saugojo bažnytinę drausmę.

5-oji. Šv. Vincentas Fereras (1350–1419), Pamokslininkų Ordino kunigas. Kilęs iš Ispanijos, nesiliovė keliavęs per Vakarų Europos miestus ir kaimus, rūpindamasis Bažnyčios ramybe ir vienybe, skelbdamas nesuskaičiuojamai daugybei žmonių Evangeliją. Mirė Prancūzijoje.

7-oji. Šv. Jonas Krikštytojas Salietis (1651–1719), kunigas. Prancūzijos Normandijoje rūpinosi vaikų globa ir jų krikščionišku auklėjimu. Įkūrė Krikščioniškų Mokyklų Brolių Kongregaciją, dėl kurios pakėlė daug vargų.

13-oji. Kristaus Kančios (Verbų) sekmadienis.⁷¹ Švenčiame Kristaus mesijinį įžengimą į Jeruzalę ir pradedame švęsti Didžiąją savaitę.

Šv. Martynas (†655), popiežius, kankinys. Jis Laterano Sinode pasmerkė monotelitų ereziją. Po to, imperatoriaus Konstanto II įsakymu, egzarchui Kaliopai įsibrovus į Laterano baziliką, buvo nušalintas nuo sosto ir pervežtas į Konstantinopolį, kur grasos namuose buvo labai griežtai saugomas. Vėliau perkeltas į Chersonesą, po maždaug dvejų metų užbaigė kančias ir pasiekė amžinybės vainiką.

18-oji. Didysis Penktadienis

19-oji. Didysis Šestadienis.

Naktį. **Velykų Vigilija – Velyknaktis**

20-oji. Viešpaties Jėzaus Kristaus Prisikėlimas - didžiausia krikščionių liturginė iškilmė, Velykos

21-oji. Velykų antroji diena

Šv. Anzelmas gyveno 1033–1109 m. Gimė turtingoje šeimoje. Tėvas – pasaulietiš kų pramogų mėgėjas, motina – labai religinga. Saugodama nuo blogos tėvo įtakos, sūnų atidavė auklėti benediktinams. Buvo gabus mokslui; sparčiai žengė ir dvasinio tobulėjimo keliu, tad buvo autoritetas kitiems vienuoliams; išrinktas vyresniu oju, vėliau tapo abatu. Daugelį žavėjo ne tik jo išsimokslinimas, bet ir įtaigus žodis, pagarbus bendravimas su ganomaisiais.

23-oji. Šv. Jurgis - antrasis Lietuvos globėjas, Vilniaus archivykupijos globėjas. Rytuose jau VII a. buvo labiausiai garbinamas šventasis iš visų vad. kareivių kankinių. Viduramžiais Jurgis, dėl legendos, padariusios jį riteriu (jau X a. vaizduojamas karinėse vėliavose), tampa ne tik riterių globėju, bet taip pat raitelių, kareivių, šaulių ir pagaliau ūkininkų bei

Laikraštis visuomenei iš Mitėniškų dvaro

gyvulių (dėl vardo etimologinės reikšmės, iš gr. *georgos* – žemdirbys) globėju.

24-oji. Šv. Adalbertas (Vaitiekus)⁷², vyskupas, kankinys, gyvenęs apie 956–997 m. Vaikystėje sirgo, buvo arti mirties, ir tėvai davė įžadą, kad jis tarnaus Dievui, jeigu pasveiks. 982 m. tapo Prahos vyskupu. 997 m. išvyko skelbti Evangelijos į Prūsiją, netoli dabartinio Karaliaučiaus. Čia ir mirė kankinio mirtimi. Pirmasis baltų genčių misionierius.

25-oji. Šv. Morkus, evangelistas kartu su savo pusbroliu Barnabu lydėjo apaštalą Paulių pirmojoje misijų kelionėje, o vėliau tapo apaštalo Petro palydovu ir vertėju. Manoma, kad būtent Petras papasakojo Morkui apie Jėzų daug dalykų, kuriuos jis ir surašęs Evangelijoje pagal Morkų.

26-oji. Šv. Fidelis Sigmaringietis. Šv. Fidelis Sigmaringietis (1577–1622) (arba Markas Rėjus) gimė Sigmaringene, Prūsijoje; studijavo Friburge teisę. Būdamas studentu dažnai lankydavo vargšus ir padėdavo sprendžiant jų bylas, net jei jie ir neturėdavo pinigų. Dėl to buvo pramintas „vargšų advokatu“. Baigęs mokslus dirbo advokatu Elzase, bet nusivylė savo kolegų veikla. 1612 m., sekdamas savo brolio, tapusio vienuoliu pėdomis, įstojo į kapucinus ir pasirinko Fidelio vardą, kuris reiškia „ištikimas“. Po kurio laiko kartu su 8 kitais misionieriais buvo išsiųstas į Grizono tvirtovę Šveicarijoje, kur Katalikų Bažnyčia turėjo nemažai priešų. Mirė kankinio mirtimi. Jis buvo kanonizuotas popiežiaus Benedikto XIV.

27-oji. II Velykų sekmadienis – Atvelykis (Dievo Gailestingumo sekmadienis), Pasaulinė gyvybės diena

28-oji. Šv. Petras Šanelis (1803–1841) gimė Prancūzijoje; tapo kunigu, seminarijos dėstytoju. Įstojo į Maristų ordiną, keletą metų sėkmingai apaštalavo Okeanijoje. Žuvo, nes įsiutino pagonių čia buvių vadą, patraukęs į krikščionybę jo sūnų.

29-oji. Šv. Kotryna (1347–1380) gimė Sienos mieste. Penkiolikos metų tapo dominikonų tretininke. Kotrynos šventumas bei raštai padarė ją įtakinga vėlyvųjų viduramžių dvasine vadove. Ji kartu su kitais ragino popiežių Grigalių XI sugrįžti į Romą ir užbaigti taip vadinamą Avinjono nelaisvę. 1380 04 29 netoli šv. kapo Kotryna susijungusi su Kristaus kančia atidavė dvasią (mirė Romoje). Palaidota po Šv. Marijos sopra Minervos bažnyčios altoriumi. Šventosios galva vėliau buvo pergabenta į Sieną ir saugoma kaip relikvija Šv. Dominyko bažnyčioje⁷³. 1461 m. paskelbta šventąja, 1970 m. – Bažnyčios mokytoja. Nuo 1999 m. Europos globėja.

30-oji. Šv. popiežius Pijus V (1504–1572) gimė Italijoje, labai neturtingoje šeimoje. Tapo dominikonu. Nuo 1550 m. Romos inkvizicijos generalinis komisaras, nuo 1556 m. Sutri ir Nepi vyskupas, 1557 m. kardinolas, nuo 1558 m. Romos Bažnyčios didysis inkvizitorius, nuo 1560 m. Mondovi vyskupas.⁷⁴ 1566 m. išrenkamas popiežiumi. Per šešerius metus sugebėjo iš esmės pertvarkyti Bažnyčią. Jis baigė reformuoti popiežiaus kuriją, pašalino nevertus savo luomo hierarchus, paskyrė vizitatorius stebėti reformų eigą vyskupijose ir parapijose; pasirūpino, kad dvasininkai būtų geriau

Mitėniškų aidai“, 2025 metų balandis, Nr. 4

mokomi, reformavo vienuolynus. Šventasis nuo 1712 metų, o šventė – balandžio 30 dieną.

LIETUVOS SUKAKTYS BALANDĮ

1-ąją Tarptautinė melagių ir juokų diena.

1557 – Valakų reforma: išėjo Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Žygimanto Augusto įstatymas apie valstiečių dirbamos žemės išdalijimą (po 21,38 ha) valakais (trys žemės rėžiai) ir atsirado baudžiava, kai įsteigtuose dvaro palivarkuose valstiečiai dirbo žemę – ėjo lažą, įsigalėjo trilaukė sėjomaina;

1579 – įsteigtas Vilniaus universitetas;

1920 – Kaune pradėjo veikti Lietuvos telegramų agentūra ELTA;

1923 – suformuota Lietuvos karo aviacijos Trečioji eskadrilė;

1938 – suformuota Lietuvos karo aviacijos Aštuntoji eskadrilė;

1942 – prie Lietuvos generalinės srities prijungtos Svyrių, Ašmenos apskritys ir keletas kitų vietovių;

1990 – TSRS aukšti vadovai užtikrino, kad Lietuvoje nebus naudojama karinė jėga;

1993 – jachta „Lietuva“ baigė pirmą Lietuvos buriavimo sporto istorijoje kelionę apie pasaulį;

1994 – įsigaliojo Baltijos šalių trišalė prekybos sutartis;

1999 – Santariškių ligoninėje pacientui pirmą kartą prijungta dirbtinė širdis;

2001 – atidarytas Grūto parkas.

2-ąją Tarptautinė vaikų knygos diena.

1919 – Nepriklausomybės kovos: prasidėjo Žaslių kautynės tarp Lietuvos ir Sovietų Rusijos karinių pajėgų. Tęsėsi iki balandžio 8 d.;

3-ąją 1831 – Trakų pilies teismo pirmininko Vincento Matusėvičiaus vadovaujami sukilėliai užėmė Trakus;

2000 – Vilniaus miesto meru antrąjį kartą išrinktas liberalas Rolandas Paksas.

4-ąją 1803 – Rusijos imperatoriaus Aleksandro I aktu Vilniaus universitetas pavadintas Vilniaus imperatoriškuoju universitetu;

1863 – generalgubernatorius Michailas Muravjovas uždarė visas parapines mokyklas Lietuvoje, siekdamas apriboti mokymą lietuviškai;

1907 – Vilniuje įkurta Lietuvių mokslo draugija, kurios pirmininku išrinktas Jonas Basanavičius;

1908 – Kaune įkurta Lietuvių katalikų blaivybės draugija;

1919 – Lietuvos Taryba priėmė antrąją Laikinąją Valstybės Konstituciją;

1919 – Lietuvos Taryba išrinko pirmąjį Lietuvos prezidentą Antaną Smetoną (buvo iki 1920 06 19);

1926 – popiežius Pijus XI įkūrė Lietuvos bažnytinę provinciją;

1975 – Žaslių geležinkelio stotyje įvyko didžiausia Lietuvoje Žaslių geležinkelio katastrofa, kurios metu, pasak oficialių sovietinių šaltinių, žuvo 17 žmonių;

1997 – pasirašyta Lietuvos ir Islandijos dvišalė readmisijos ir bevizio režimo sutartis.

5-ąją 1253 – Ceklio krašto dalybų sutartyje tarp Livonijos ordino ir Rygos vyskupo pirmą kartą istoriniuose šaltiniuose paminėtos šio krašto vietovės: Alsėdžiai, Babrungėnai, Beržėnai, Žemaičių Kalvarija ir kt;

1576 – Steponas Batoras susituokė su Žygimanto Augusto seserimi Ona;

1702 – švedų kariuomenė užėmė Vilnių.

6-ąją 2001 – prasidėjo Lietuvos gyventojų surašymas;

2004 – baigėsi prezidento Rolando Pakso apkalta jo pašalinimu iš pareigų, už tai balsavo 2/3 Seimo narių.

⁷¹ Šis Verbų sekmadienis tik 2025 04 13 datai.

⁷² Vieni jį laiko Adalbertu Pragiečiu, kiti Adalbertu (Vaitekumi). Žuvo balandžio 23 d., o minimas - 24 d.

⁷³ <https://www.bernardinai.lt/sv-kotryna-sieniete-nesutarimai-sprendžiami-ismintim/>

⁷⁴ Visuotinė lietuvių enciklopedija.

7-ąją 1311 – Voplaukio mūšis: Vytenio vedamai kariuomenei nusiaubus Varmės vyskupystę, Prūsijos kryžiuočių kariuomenė užpuolė atsitraukiančią Vytenio kariuomenę jos stovykloje prie Voplaukio ir ją sumušė;

1907 – Vilniuje įvyko steigiamasis Lietuvių mokslo draugijos susirinkimas;

1946 – Karaliaučiaus sritis prijungta prie Rusijos;

1947 – prasidėjo NKVD ir pasienio kariuomenės dario puolimas prieš Kęstučio apygardos partizanus;

1990 – į mitingą Lietuvos nepriklausomybei paremti Vingio parke (Vilnius) susirinko virš 300 tūkst. žmonių.

8-ąją 1919 – Nepriklausomybės kovos: baigėsi Žaslių kautynės tarp Lietuvos ir Sovietų Rusijos karinių pajėgų. Prasidėjo balandžio 2 d.;

1989 – atkurta Lietuvos agronomų sąjunga;

1990 – sovietų desantininkai Vilniuje nesėkmingai bandė užgrobti Spaudos rūmus.

11-ąją 1733 – Alytuje kilo didelis gaisras;^[1]

1764 – Rusija ir Prūsija pasirašė Peterburgo sutartį, davusią pradžią būsimiems Abiejų Tautų Respublikos padalijimams;

1831 – Švenčionių kautynės;

1863 – sukilimas: Vaclovo Akordo surinktas Kalvarijos apylinkių sukilėlių būrys užėmė Kalvarijos miestą;

1990 m. – prisiekė pirmoji po Nepriklausomybės atkūrimo Lietuvos Vyriausybė;

2006 m. – iš Seimo pirmininko pareigų slapto balsavimu pašalintas Artūras Paulauskas.

12-ąją 1917 – Peterburge išleistas pirmasis lietuvių bolševikų dienraštis „Tiesa“;

1919 – pradėjo dirbti IV-oji Lietuvos Vyriausybė;

1922 – Steigiamasis Seimas patvirtino naują Lietuvos universiteto statutą;

1927 – prezidento Antano Smetonos konstituciniu aktu paleistas Trečiasis Seimas;

1944 – Raudonieji partizanai užpuolė ir sudegino Bakaloriškių kaimą.

13-oji 1940 – Prasidėjo dvi dienas trukusi antroji masinė gyventojų deportacija į Sibirą iš 1939 m. rugsėjo 17 d. SSRS okupuotos Lietuvos teritorijos dalies;

1975 – vėly vakarą plūstant miniai iš Vilniaus koncertų ir sporto rūmų į miesto centrą sugriuvo pontoninis tiltas per Nerį. Į vandenį įkrito daug žmonių, tikslus aukų skaičius nežinomas;

1990 – Michailas Gorbačiovas ir TSRS Ministrų Tarybos pirmininkas Nikolajus Ryžkovas paskelbė ultimatumą, kuriuo reikalavo per dvi dienas atšaukti priimtus įstatymus ir atstatyti kovo 10 d. buvusią padėtį;

2004 – Seimas pritarė Konstitucijos pataisai, nustatančiai fiksuotą parlamento rinkimų datą (antrąjį spalio sekmadienį).

14-ąją 1362 – kryžiuočiai užėmė Vaidoto Kęstutaičio ginamą Kauno pilį;

1989 – Lietuvoje įsteigtas katalikiškasis moterų sambūris „Caritas“.

15-ąją 1542 – Žygimantas Augustas vedė Šventosios Romos imperijos imperatoriaus Ferdinando dukterį Elžbietą;

1590 – Kėdainių savininko Jono Kiškos prašymu Lietuvos didysis kunigaikštis ir Lenkijos karalius Žygimantas III Vaza Kėdainiams suteikė Magdeburgo teises;

1702 – švedų kariuomenė užėmė ir sudegino Punios miestą;

1920 – vyko pirmieji demokratiniai rinkimai į Lietuvos Seimą;

1921 – Kaune pradėjo darbą Kredito bankas.

17-ąją 1892 – Rietave, Bogdano Oginskio dvare, įžiebta pirmoji Lietuvoje elektros lemputė; Deja, netiesa, pirmoji lemputė uždegta Kretingoje;

Laikraštis visuomenei iš Mitėniškių dvaro

18-ąją 1358 – imperatorius Karolis IV pasiūlė Algirdui ir Kęstučiui krikštytis;

1518 – Bona Sforza karūnuota Lenkijos karaliene;

1694 – Vilniaus vyskupas Konstantinas Kazimieras Bžostovskis ekskomunikavo įtakingiausią Lietuvos didiką ir kariuomenės vadą Kazimierą Joną Sapiegą;

1791 – Ketverių metų seime priimtas Miestų įstatymas;

1914 – Krokuvoje įvyko lietuvių socialdemokratų susirinkimas, kuriame dalyvavo Rusijos bolševikų vadas Vladimiras Leninas;

1960 – Kauno hidroelektrinė pradėjo dirbti pilnu galingumu;

1990 – Tarybų Sąjunga pradėjo ekonominę Lietuvos blokadą;

1995 – Seimas priėmė Alkoholio kontrolės įstatymą.

19-ąją 1389 – popiežius Urbonas VI pripažino, kad Lietuvos krikštas yra teisėtas ir tikras;

1740 – Vilniuje pradėtas leisti laikraštis „Kurjer Litewski“;

1812 – Vilniaus universiteto botanikos sodą aplankė Rusijos caras Aleksandras I;

1918 – Lietuvos Tarybos nutarimu nustatytos Lietuvos tautinės vėliavos spalvos;

1962 – Lietuvos VRE statybos gyvenvietė pavadinta Elektrėnais;

1991 – Tarybų Sąjungos desantininkai užpuolė Medininkų pasienio apsaugos ir muitinės postą;

20-ąją 1732 m. – Kaune kilusio gaisro metu sudegė beveik visas miestas;

1923 – sudužo Lietuvos karo aviacijos leitenanto Prano Stelmoko pilotuojamas naikintuvas Ansaldo SVA.10. Pilotas žuvo;

1992 m. – konsekruota Trakų Vokės koplyčia.

21-ąją 1863 – Genėtinųjų mūšis

1921 – Briuselyje pradėtos Lietuvos ir Lenkijos vyriausybių derybos dėl tarpusavio santykių;

1922 – pateikta pirmoji paraiška prekės ženklui Lietuvoje registruoti;

1933 – pradėta minėti tarptautinė duoto žodžio netęsėjimo diena;

1945 – prasidėjo pirmasis pokario trėmimas;

1993 – likusiam gyvam Medininkų tragedijos liudytojui Tomui Šernui įteiktas I laipsnio Vyčio kryžiaus ordinas.

22-ąją Pasaulinė Žemės diena

1794 – Jokūbo Jasinskio vadovaujami sukilėliai užėmė Vilnių;

1831 – Marijampolės mūšyje sukilėliai pralaimi Rusijos imperijos kariuomenei;

1919 – Vilniuje įkurtas laikinasis Vilniaus lietuvių komitetas, atstovavęs lietuvių interesams santykiuose su lenkų valdžia;

1992 – Lietuva ir Kinija pasirašė pirmąją dvišalę valstybinę sutartį;

1999 – Miunchene vykusiose Eurolygos finalinio ketverto varžybose Kauno Žalgiris rezultatu 82:74 nugalėjo Bolonijos Kinder ekipą ir iškovojo stipriausios Europos krepšinio komandos taurę.

23-ąją 997 m. – Baltų žemėse nužudytas pirmasis krikščionių misionierius Adalbertas Prahiskis;

1290 – kryžiuočiai užpuolė Kolainių pilį (manoma, kad ji buvo Jurbarko (Bišpilio) piliakalnyje). Pilį apgynė Surmino vadovaujami lietuviai, tačiau greitai patys pilį apleido ir ją 1291 m. vasario 2 d. kryžiuočiai sudegino;

1660 m. – sudaryta Olyvos taikos sutartis tarp ATR ir Švedijos;

1922 m. – Kaune sužaistos pirmosios oficialios krepšinio rungtynės tarp Lietuvos fizinio lavinimosi sąjungos ir Kauno miesto rinktinės. Vienu geriausiu varžybų žaidėju pripažintas lakūnas Steponas Darius.

24-ąją 1414 – Grabovo suvažiavime Lietuva reikalauja Žemaitijos iki Nemuno ir Baltijos jūros;

Mitėniškių aidai“, 2025 metų balandis, Nr. 4

1794 – sukilimas: Vilniaus Rotušės aikštėje paskelbtas Lietuvos sukilimo aktas, vyriausiuoju sukilimo vadu paskelbtas Tadas Kosciuszka, pradėjo veikti Lietuvos Tautinė Aukščiausioji Taryba (veikė iki birželio 12 d.).

25-ąją Taikos, sveikatos ir derliaus maldavimų diena;

1919 – pradėtas leisti dienraštis „Nepriklausomoji Lietuva“. Vienas redaktorių – Juozas Tumas-Vaižgantas.

26-ąją 1925 – Kaune įsteigta Vilniui vaduoti sąjunga;

1904 – Carinės Rusijos Vidaus reikalų ministerija spaudos draudimo panaikinimui pagrįsti sudarė bylą ir šią dieną Ministrų komitetas vienbalsiai nutarė lietuvių spaudos draudimą panaikinti. Caras 1904 05 07 nutarimą patvirtino.

27-ąją 1794 – Nemenčinės mūšis;

1922 – Klaipėdos kraštas ir Lenkija pasirašė prekybos sutartį;

1927 – Kaune įvyko steigiamasis susirinkimas, kuriame nutarta įkurti Lietuvos Aero Klubą;

1938 – sudužo Lietuvos karo aviacijos lakūno mokinio jaunesniojo puskarininkio Kazio Smetonos pilotuojamas naikintuvas Fiat C.R.20 (Nr. 30). Pilotas žuvo.

28-ąją 1512 – Lopusnos mūšis (Višniovecio mūšis) tarp LDK ir Lenkijos ir Krymo chanato kariuomenių (dabar. Ternopilio sritis, Ukraina) pasibaigęs totorių pralaimėjimu;

1566 – Bresto Seime Lietuvos bajorams suteiktos visos Lenkijos bajorų turėtos teisės;

1989 – atkurta Vytauto Didžiojo universitetas;

1990 – įsteigta Lietuvos policijos akademija;

29-ąją 1831 – Kėdainių mūšis;

1856 – Vilniuje atidarytas Senienų muziejus, nacionalinio muziejaus pirmtakas;

1991 – įkurtas Krašto apsaugos savanorių pajėgų bigbendas;

1992 – Lietuva tapo Tarptautinio valiutos fondo nare.

30-ąją 1916 – Hagoje (Nyderlandai) pasibaigė trečioji Lietuvių konferencija, vykusį balandžio 25 – 30 d.;

1957 – transliuota pirmoji Vilniaus televizijos studijos laida;

1989 – įvyko pirmasis Lietuvos žaliųjų suvažiavimas;

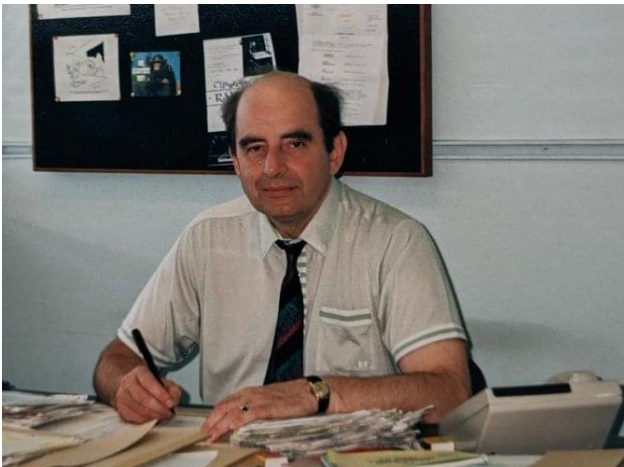
1993 – Lietuvos ir Latvijos atstovai nutarė, kad abiejų valstybių siena eis prieškarinio riba;

1999 – Gediminas Vagnorius atsistatydino iš Vyriausybės vadovo pareigų.

Nuo ledo slystelėjus

Kadaise iš savo namų, įprastai, ryte skubėdamas į Šėtos vidurinę mokyklą, eilinį kartą moviau pro kaimynų kiemą, trumpindamas kelią, kad suspėčiau į autobusą. Buvo jau pavasaris, prasidėjo polaidis, o klatingasis ledas sudarė galimybę lėkti, skubėti tykstant baloms. Štai ir kaimynų kiemas, glaudžiu pažastyje portfelį be rankenų, pamatau kaimyną Česlovą Pakštį, manadagiai: “Labas ry” staigiai slystelėjau ir abiem kojom į viršų, krisdamas savo pilkuoju paltuku į polaidžio vandenį, užbaigiau: “Tas”, leipstančio juokais senelio akivaizdoje. Bet aš mandagus, nieko tokio, kaip ir visas pasaulis, paniręs į judėjimą.

Lietuvoje to dar nebuvo, kai JAV kariškiai, papuolę į Pabradės pelkyno akivarą, nuskendo su karine tankete. Gal tai nekaltas jaunatviškas pasitaškymas per balą, bet JAV prezidentui Donaldui Trampui, “Tas” sukėlė sarkastišką reakciją: “Nuslydo nuo ledo”. Deja, Lietuvos pelkynai nejuokauja ir ten visi turi būti svečiais.

Aleksas Montvila (Alex Montwill) – šachmatininkas⁷⁵

Dr. Juditos Puišo labai įdomioje ir informatyvioje publikacijoje apie įžymų Airijos mokslininką, fiziką, dr. Aleksą Montvilą (1935–2014), Stanislovo Montvilos (1883–1958) sūnų, Aleksandro Montvilos (1845–1908) vaikaitį, Aleksas Montvila trumpai pristatomas ir kaip šachmatininkas⁷⁶.

Apie jį sužinojau tik šių metų vasario mėn. pabaigoje ir, mano nuostabai, paaiškėjo, kad iki mano užklauso informacijos Lietuvos šachmatų istorikai apie jį nieko nežinojo.

Deja, toje dr. Juditos Puišo publikacijoje yra ir netikslumų.

Dr. Judita Puišo, rašydama apie Alekso Montvilos pomėgį šachmatams, teigia, kad Aleksas Montvila „tris kartus atstovavo Airijai pasaulio olimpiadose ir dalyvavo Europos čempionatuose“. Nei FIDE (FIDE, pranc. Fédération internationale des échecs – Tarptautinė šachmatų federacija), nei ICCF (ICCF, Tarptautinė korespondencinių šachmatų

Laikraštis visuomenei iš Mitėniškių dvaro

federacija, angl. International Correspondence Chess Federation, sporto organizacija, vienijanti korespondencinių šachmatų - anksčiau vadintų „varžybomis susirašinėjant“ - įvairias nacionalines federacijas) olimpiadose Aleksas Montvila Airijos rinktinės sudėtyje tikrai nežaidė, tų olimpiadų dalyvių sąrašai yra palyginti nesunkiai prieinami. Tą patį galima pasakyti apie Europos čempionatus, nebent jis dalyvavo Europos korespondencinių čempionatų kažkokiuose atrankiniuose turnyruose.

Savarankiškai ir padedant bene geriausiam Lietuvos šachmatų istorikui Eugenijui Paleckiiui (jis kartu su su Nechemia Kasimovu 2023 m. el. erdvėje paskelbė 3475 puslapių neįkainojamą darbą „Lietuvos šachmatų istorija“) išsiaiškinau tokius tikrus svarbiausius faktus apie Aleksą Montvilą, šachmatininką:

1. 1952 m. Aleksas Montvila Dubline tapo Airijos jaunių šachmatų čempionu.⁷⁷
2. Aleksas Montvila dalyvavo 2 Airijos šachmatų suaugusių čempionatuose. 1961 m. tarp 11 dalyvių užėmė 6 vietą. 1962 m. tarp 16 dalyvių pasidalijo 1-4 vietas (su J. Reid, M. Littleton ir B. Reilly), bet pagal papildomus rodiklius Airijos čempionais buvo paskelbti J. Reid, M. Littleton, Aleksui Montvilai atiteko 3 vieta.⁷⁸
- Yra prieinama ir turnyrinė to čempionato lentelė.⁷⁹
3. Aleksas Montvila 1963 m. laimėjo Airijos šachmatų korespondencinį (varžybos susirašinėjant) čempionatą.⁸⁰

Mitėniškių aidai“, 2025 metų balandis, Nr. 4

Šaltinis:
<https://www.irlchess.com/2011/12/14/irish-correspondence-champions/>

4. Kai kur teigiama, kad galima rasti tik 2 Alekso Montvilos žaistas partijas. Man pavyko aptikti tik vieną iš jų, iš minėto 1962 m. Airijos čempionato.⁸¹

Įdomu, kad 1952 m., būdamas 17 metų, tik atvykęs į Airiją, Aleksas Montvila jau buvo pajėgus šachmatininkas, sugebėjęs laimėti Airijos jaunių čempionatą, net numanant/spėjant, kad to jaunių čempionato lygis galėjo būti nepatingai aukštas. Minėtame Eugenijaus Paleckio ir Nechemios Kasimovo labai plačiame Lietuvos šachmatų istorijos veikale daug dėmesio skiriama šachmatams sąjungininkų įkurtose pabėgėlių stovyklose (DP) pokario Vokietijoje, ten vykusią šachmatų turnyrų, jų dalyvių iš Lietuvos, Latvijos etc. aprašymams.

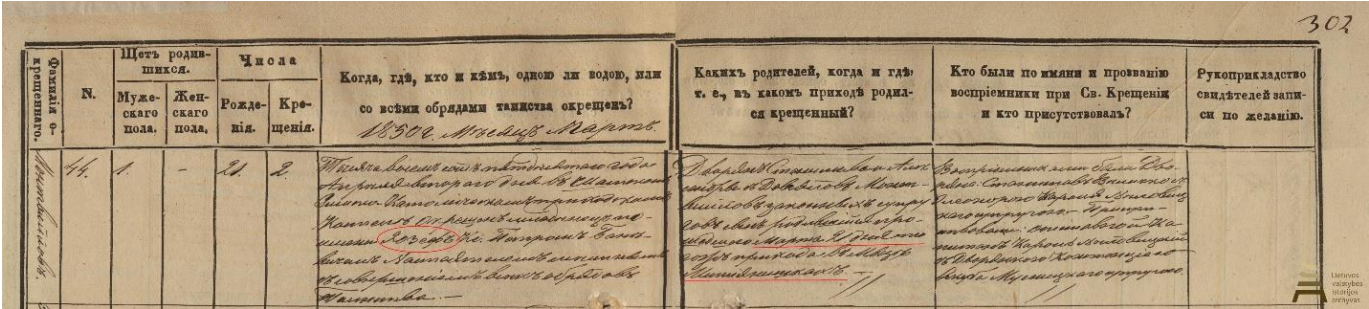
Alekso Montvilos (Alex Montwill) pavardės ten nėra. Kaip jis susipažino su šachmatais, kaip pasiekė neblogą ar net gerą žaidimo lygį, kol kas lieka paslaptimi.

Net keliuose šaltiniuose, taipogi, ir minėtame dr. Juditos Puišo tekste, rašoma, kad Aleksas Montvila greitai pasirinko kitą pomėgį – bridžą (kai kur pridedama: „kaip tuomet ir dauguma Airijos šachmatininkų“). Būtent bridžo olimpiadose Aleksas Montvila tikrai žaidė Airijos rinktinės sudėtyje, pvz. 2000 m. Nyderlanduose, veteranų įskaitoje, Airijos veteranų rinktinėje.⁸²

Algimantas Kačiūška

O kokios žvaigždės nušvito, kai gimė Juozapas Montvila?

Juozapas Montvila gimė 1850 m. kovo 21 d. pagal Julijaus kalendorių ir 1850 m. balandžio 2 d. pagal Grigaliaus kalendorių. Šią datą mes grindžiame įrašu Šėtos Romos katalikų bažnyčios metrikų knygoje (LVIA, f. 669, ap. 1, b. 1133, l. 301v-302, §44), kurioje rašoma, kad 1850 m. balandžio 2 d. Šėtos bažnyčioje kunigas Petras Banevičius Juozapo vardu pakrikštijo tų pačių metų kovo 21 d. Mitėniškių dvare gimusį bajorų Stanislovo Motiejaus ir Aleksandros Daugėlaitės Montvilų sūnų. Krikšto tėvais buvo bajorai: Stanislovas Velička ir Eleonora Karolio Nelovickio sutuoktinė bei asistuojantieji: atsargos kapitonas Karolis Nelovickis ir bajorė Konstancija Jokūbo Musnickio sutuoktinė.

Juozapo Montvilos krikšto akto įrašas

Kai gimė Juozapas Montvila, Mitėniškių dangų vakaruose nušvietė ne tik žvaigždės žvaigždynuose, bet ir planetos: Jupiteris ir Marsas, Žemės palydovas Mėnulis ir praskriejo Schwassmann-Wachmann periodinės kometos skeveldros⁸³⁻⁸⁴

⁷⁵ Aleksas Montvila (Alex Montwill) buvo fiziku.
⁷⁶ El. leidinys „Mokslo Lietuva“, 2024-11-19, Nr. 20 (751), publikacija yra ir šio leidinio svetainėje <https://mokslolietuva.lt/2024/12/karo-vaikas/>
⁷⁷ Svetainė Irish Chess History. <https://irishchesshistory.wordpress.com/restricted/irish-junior-championship/>

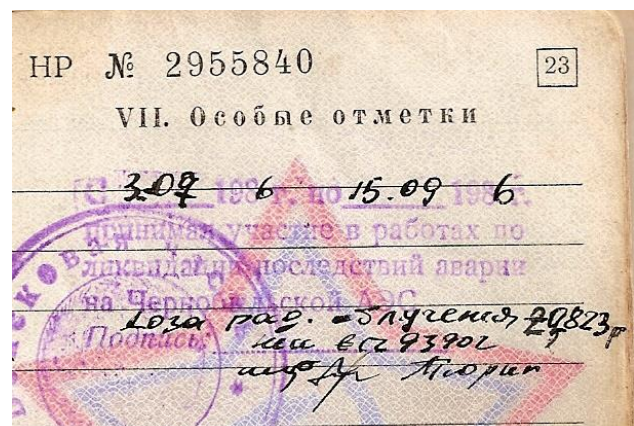
⁷⁸ Svetainė Irish Chess History. <https://irishchesshistory.wordpress.com/official/irish-championship/>
⁷⁹ Svetainė IRLchess. https://www.irlchess.com/irlch1962_allfiles/pairings_irlch1962.html
⁸⁰ Svetainė IRLchess. <https://www.irlchess.com/2011/12/14/irish-correspondence-champions/>

⁸¹ Svetainė IRLchess. https://www.irlchess.com/irlch1962_allfiles/games_irlch1962/g4.htm
⁸² Pasaulinės bridžo federacijos svetainė. http://db.worldbridge.org/Repository/tourn/Maastricht.00/General_Info/teams_seniors.htm
⁸³ https://ssd.jpl.nasa.gov/tools/sbdb_lookup.html#/?des=73P-A&view=OPD
⁸⁴ <https://www.delfi.lt/mokslas/mokslas/dideles-kometos-nuolauza-praskries-netoli-zemes-9528126>

Istorinių įvykių sukuriuose

1986 m. Černobylio atominės elektrinės avarija Ukrainoje liudininko akimis

Laikas negailestingai lekia užmarštin, nunešdamas Černobilio atominės elektrinės avarijos tragedijos baisumus. Deja, ši avarija žmonijai apie save primins šimtus ar net tūkstančius metų kenksmingais padariniais gamtai bei žmonėms. Nuo Černobylio katastrofos nukentėjo apie 5 mln. žmonių, radioaktyviaisiais nuklidais buvo užteršta apie 5 tūkst. Baltarusijos, Ukrainos ir Rusijos Federacijos gyvenviečių. Vietoj Pripetės miesto Černobylio atominės elektrinės personalui buvo pastatytas naujas miestas – Slavutičius. Kariniuose bilietuose buvo įrašomos gaunamos radiacijos dozės.

Šia skaudžia tema teko bendrauti su Algimantu Budrevičiumi⁸⁵, dalyvavusiu Černobilio AE avarijos padarinių likvidavimo darbuose. Pašnekovas pamena, kad 1986 04 26 1 val. 23 min. sprogo Černobylio AE branduolinis reaktorius IV bloke. Tuomet dirbo Alytaus mašinų gamykloje. „Jau gegužės 2 d. vakare buvau TEN. Naktį 2 val. nakties atvažiuo Alytaus karinio komisariato⁸⁶ (rusų k. „Воинкомат“) atstovas, įteikė šaukimą su raudona juosta į spec. mokymus (rusų k. „Спец сборы“) ir liepė pasiimti maisto parai laiko. Surinko į Alytaus komisariatą 300 žmonių ir nuvežė į Šiaulius 5 autobusais. Per dvi valandas transportiniu kariniu lėktuvu patekau į 30 km zoną aplink Černobylio AE.“

Deja, dėl Černobylio avarijos poveikio Algirdo Teišerskio sveikata pašlijo, tačiau gydytojai to nenorėjo pripažinti. Paskutiniu metu laiku Algirdas gyveno Šeetoje, dažnai buvo „Ramybėje“, su draugais optimistiškai pajuokaudavo, o ant

Likimas lėmė, kad TEN dalyvavo ir šalia mūsų gyvenantys žmonės. Vienas iš avarijos likvidatorių kraštiečių Algirdas Teišerskis (1961.12.14 - 2008.03.13) jau išėjo anapilin.

Buvo specialiai paruoštos milžiniškos iškaskos (rusų k. „Комплованы“) 6 – 7 m gylio. Išklota jose buvo švynu, žvyru. Ten laidojo panaudotą techniką, kuri gaudavo 14 rentgenų radiacijos. Technika pradėdavo spinduliuoti kaip reaktorius. Tokio metalo negalima nei toliau naudoti, nei perdirbti. Iš nusivežtos „kaunietiškos“ (Panemunės) 300 vienetų Inžinerijos pulko technikos, Lietuvon grįžo apie 60 išlikusių technikos vienetų. Černobylyje prabuvau apie keturis mėnesius, kol negavau savo „oficialios“ 20 rentgenų dozės. Iš pradžių davė dozimetrus, tačiau prasidėjo riaušės pulke. Stovint prie kokio krūmo ar kokių šiukšlių galėjai gauti didesnę dozę radiacijos. Tad netrukus prietaisus atėmė ir pakeitė kaupikliais (rusų k. „Накапители“), kuriuos tikrindavo spec. mašinoj kas 3 dienas. Ir visi duomenys buvo užšifruoti. Pagal parašus išdavė prietaisus ir išvažiuojant paėmė vėl. Jokių spec. drabužių nedavė man – tik respiratorių. (Pvz. tie, kurie dirbo prie reaktoriaus, gaudavo švinines apsaugos priemones. Dirbdavo po kelias sekundes. Mesdavo gabalais nuo stogo grafitą, kurį technika stūmė į krūvas, o po to tai talpino į konteinerius, slėpė kapinyne.) Jį tekdavo nešioti pusvalandį – valandą pagal zoną. Dažnai respiratorius paraudonuodavo. Po darbo – iškart lauko dušas. Nusimaudžius buvo keičiami visi rūbai ir išduodami kariški rūbai, taip vadinama „chabe“. Gyvenom palapinėse po 8 žmones. Valgydavome lauko valgykloje. Ilsėdavausi jau už 30 km zonos. Radiacija kaupdavosi liaukose pvz. tulžyje, taip pat plaučiuose. Nuo radiacijos buvo skiriamos gerti jodo dozės,

bet buvo pavartojamas ir alkoholis. Rasdavom didžiulius alkoholio kiekius bidonuose gyventojų namuose, kuriuos valdžia reikalaujavo priduoti. Gyventojai ruošėsi gegužės šventėms, bet deja, dėl avarijos turėjo viską palikti ir visi buvo evakuoti... Už „priverstinę komandiruotę“ man mokėjo 120 rublių. Černobylyje dirbusiems I-ojo zonoj (iki 30 km), grįžus darbovietėj taikytas penkiakartinis apmokėjimas, pagal kitas zonas - keturkartinis, trikartinis apmokėjimas... Buvo skiriamos lengvatos telefono įvedimui, butų gavimui, vaistams, nemokam gydymui, o man - Padėkos raštą (rusų k. „БЛАГОДАРНОСТЬ“) 1986 09 13 karinio dalinio vadas įteikė „Už pavyzdingą pareigos atlikimą

Tėvynei“...

...Daugelis iš 350 tūkst. likviduotojų, po avarijos atlikusių remonto ir valymo darbus, susirgo skydliaukės vėžiu, leukemija, širdies ir kraujagyslių sistemos ligomis.⁸⁸ Ukrainos Sveikatos apsaugos ministerijos Radiacinės medicinos Mokslinio centro (RMMC) duomenimis, iš nukentėjusiųjų, kurie buvo stebimi Ukrainos Sveikatos apsaugos ministerijos sistemos sveikatos profilaktikos įstaigų medikų, 1987-2004 m. mirė 504 117 žmonių: iš jų 497 348 suaugusieji ir paaugliai (34 499 - avarijos likviduotojai). ir 6 769 vaikai.⁸⁹ Tuo tarpu Lietuvos Černobylio medicinos centro duomenimis, arti pusės tūkstančio atominės elektrinės avarijos padarinių likviduotojų jau mirė... Su Algirdu Teišerskiu A. Budrevičiui neteko Černobylyje susitikti, apie tai diskutuota jau Lietuvoje. Algirdas grįžęs aktyviai darbavosi statybose, kūrė šeimą...

pateikiamos foto nugarėlės atminimui paliko šmaikštų dveilį: „Labas rytas aš sakau, šitas baras dirba jau?“...

parengė Raimundas Volbergas

⁸⁵ Černobilio atominės avarijos likviduotojas A. Budrevičius mirė 2012 03 30 savo namuose, Juškonų kaime, Jonavos rajone, taip ir nesulaukęs 60-ojo savo gimimo jubiliejaus...

⁸⁶ Siekiant teksto tikslumo, terminai pateikiami ir originalia rusų kalba.

⁸⁷ Žargoniškai „partizanai“ reiškia civilius gyventojus, anksčiau atitarnavusius Tarybinėje kariuomenėje, o dėl tuometės valdžios politikos, bene kasmet turėjusius dalyvauti kariniuose mokymuose po kelias savaites. Tai buvo privaloma vyrams iki 45 m.

⁸⁸ Vytautas Bagdonas. Pavojaingi „žaidimai“ su atomine energetika. XXI amžius, Nr. 13, 2005-02-15

⁸⁹ Ukrainos ambasados duomenys. Černobylio katastrofa: veiksmai, rezultatai ir pamokos. <http://chernobylis.blogas.lt/421696/chernobylis-katastrofa-veiksmai-rezultatai-ir-pamokos.html>. 2008-09-19 18:50

In memoriam. Eugenijus Ilgūnas (1955 – 2025), paskutinis mitėniškietis

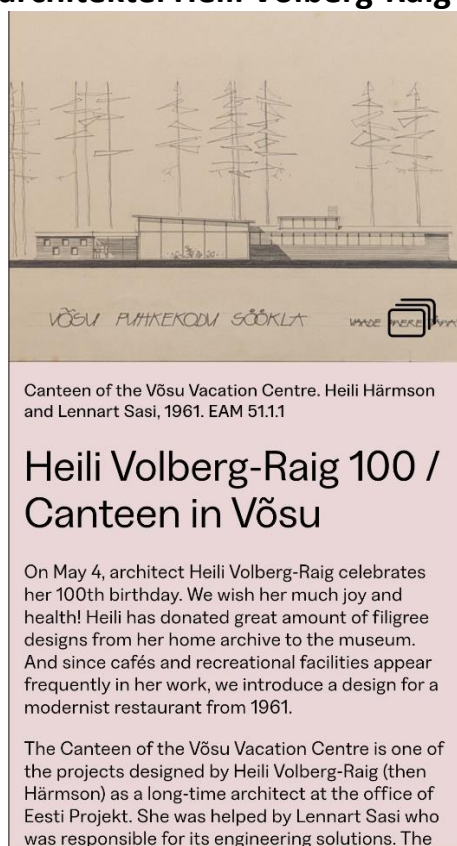
Tokios nemirtingos Aldonos ir Eugenijaus Ilgūno vestuvės su piršliais, pulku pabrolių ir pamergių. Ir fotografas lyg ir ne iš kelmo spirtas. Vestuvininkai prie Mitėniškų dvaro Švč. Mergelės Marijos, 1981 m.

Beveik rimtai...

Kaskart skubėdamas pro **Karininkų Ramovę Kaune**, vis nusistebėdavau, kaip galingai sudėtas tašytų akmenų pamatas ir grotuotas I-asis aukštas. Elegancija ir kietas vyriškumas dvelkia nuo mūrų. Tvirtovė, bastionas su masyviomis durimis, kad kokie Aukštosios Panemunės maištininkai, užsilikę nuo 1920 metų, ar Bobos nuo Kybartų, kaip 1922 m., nenorėtų pulti. Tačiau, anot žinovų, Ramovės apatinė dalis padengta tašytu lietuvišku granitu, o pirmojo aukšto langai apkaustyti grotomis ne dėl saugumo, o, pasirodo, dėl estetikos sumetimų, mat, architekto manymu, be grotų platūs langai tarp didelių granito gabalų būtų atrodę nenatūraliai. Taigi, vyrai, kas vis dar esat cypėj, grotos - tai meninė išraiška ir estetika.

Estų architektėi Heili Volberg-Raig - 100!

Paaiškėjo, kad tai mūsų tolimesnių kaimynų estų darbas. Ar tik ne architektas Augustas Volbergas prikišo nagus, ir dar, kaip tyčia, laimėjo konkurse II-ąją premiją 1930 m.,⁹⁰ bet projekto architektais tapo Stasys Kudokas, Jonas Kova – Kovalskis, inž. Kazys Kriščiukaitis.⁹¹

Taigi, susipažinkime.

August Volberg⁹²

(1896 12 18 -1983 06 21)

Nuotrauka 1956 m.

1927 metais baigė Talino technikos mokyklą. 1932 - 1940 m. dirbo Žemės ūkio ministerijos Kaimo statybos skyriuje, 1950 – 1960 m. projektavimo bendrovėje „Estijos projektas“, Taline. 1946 – 1954 m. dėstė Talino politechnikos institute, 1964 – 1971 m. Estijos dailės institute Taline (iki 1971 m. Architektūros katedros vadovas). Knygų „Kaimo statyba“ (Maaehituse t. 1 1927 m, t. 2 1930 m.) redaktorius.

Parengė kaimo mokyklų, gyvenamųjų namų tipinių projektų. Svarbiausi projektai: „Sovietų rūmai“ Maskvoje (su architektu E. Velbri, 1931, neįgyvendintas), Estijos paviljonas Žemės ūkio parodai Maskvoje (su architektu H. Armanu, 1954 m.), kino teatras „Draugystė“ (1954 m. ir „Rašytojų namai“ su architektė H. Volberg, 1963 m. abu Taline), teatro „Vanemuine rūmai“ Tartu (su architektu U. Tolpusu, 1970 m., pastarieji keturi ir su architektu P. Tarvasu). Pastatams būdinga estų liaudies architektūros ir funkcionalizmo bruožai.⁹³

Heili Volberg-Raig (Härmson) gimė 1925 05 04 Pernu, Estijoje. 1952 m. baigė Talino politechnikos institutą. Paminėtini projektai: Rašytojų namai (1959 m. Taline), Pernu jūrų mokykla (1970 m.), Estijos jūrų laivybos namai (1971 m. Taline), Pernu vandens ir purvo terapijos kurortas (1973 m.), Talino sporto mokykla (1973 m.), Talino II vaikų namai (1976 m.), Kino teatras, Rakverėje (1977 m.).⁹⁴ Perlu tapo Vesus pajūrio poilsiavietėje suprojektuota Kantina (modernistinis restoranas prie jūros).

Pastatyta 1961-1964 m. Mere gatvėje, pušyne, paraleliai paplūdimiui ir geltono Baltijos jūros smėlio kopoms. Kantinoje per sezoną apsilankydavo 11 000 poilsiautojų, iškart priimant 300 svečių. Daugeliui tai paliko gražius prisiminimus, iškilo ir nauji pastatai.

Kaimo projektas Estijoje, 1944 m. I-oji premija Architektai Peeter Tarvas ir August Volberg⁹⁵

Kauno karininkų ramovė, pastatyta 1937 m.⁹⁶

3 pav. Karininkų ramovės pastato Kaune konkurso antra premija (1930 m., arch. August Volberg), Vilniaus apskrities archyvas, AFM-588

Be abejonės, esame dėkingi architektūrologui Vaidui Petruliui, tyrinėjančiam prieškarinio Kauno architektūros modernizmą.⁹⁷

Laiškų laukiame adresu: Pievų g. 32-3, LT-55400 Mitėniškų k. Žeminių sen., Jonavos r.

Redaktorius: Raimundas Volbergas telefonas: +370 600 80557,

el. pašto adresas: miteniskiuaidai@gmail.com

Herbas „Kolumna“, LVIA F391 ap. 8 b. 2572 (77 herbas).

⁹⁰ Karininkų ramovės konkursas. II premija August Volberg „Erika Nova“ projekto, eskizai. VVA, AFM-588.

⁹¹ <https://kaunas2022.eu/modernizmasateiciai/karininku-ramove/index.html>

⁹² <https://www.architektuurimuuseum.ee>

⁹³ Visuotinė lietuvių enciklopedija. J. Biliukevičiūtė

⁹⁴ Estonian association of architects.

<http://arhliit.ee/en/author/heili-volberg-raig>

⁹⁵ <https://www.architektuurimuuseum.ee/est/collection-diary/architekt-august-volberg-koolipolves/>

⁹⁶ Tarpukario diplomatijos alėja – pasivaikščiojimas modernistinės architektūros gurbanams, Makaliaus Lietuva.lt

⁹⁷ <https://www.bernardinai.lt/2014-02-24-architekt8rologas-vaides-petrulis-dar-patys-turime-suvokti-kad-kauno-modernizmas-yra-vertybe/>